

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 21

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. DECEMBRA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

K radostnému zvestovaniu Vianoc patrí aj Prolog (por. Jn 1,1 - 18), úvodná stať do Evanjelia svätého Jána. Vznešená, velebná a teologická reč, ktorú Cirkev vždy mala vo veľkej úcte. Liturgia slova ju prináša na Slávnosť Božieho narodenia. Lebo aj táto reč, lepšie povedané pieseň, oslavný hymnus rozpráva o príchode Božieho Syna na svet. Ibaže iným spôsobom ako sme zvyknutí. Evanjelista Lukáš v dejinných súvislostiach a dopodrobna opisuje čo všetko sa udialo, čo Ježišovmu príchodu na svet predchádzalo, k čomu po ňom prišlo. Pri polnočných bohoslužbách a rannej "Pastierskej" sa zoširoka rozpravil o Ježišovom narodení v betlehemskej jaskynke.

Svätý Ján hľadá na všetko inými očami. Nepatrí k trom synoptikom, ale do zboru Apoštolov. Realisticky možno predpokladať, že prišiel do kontaktu aj s antickou filozofiou (grécka Platónova "Aténska akadémia" a Aristotelova "Metafyzika" mali za sebou už niekoľko storočí), ktorú sv. Ján ale pokresťančuje. Ešte viac treba mať na zreteli cirkevnú tradíciu. Podľa nej po ukrižovaní Pána Jána žil v blízkosti Panny Márie. Oprávnené môžeme očakávať: Božia Matka bola dôležitým zdrojom jeho Evanjelia. Čo zblízka prežil, približne 40 - rokov po evanjeliách Marka, Matúša a Lukáša, vyjadril jemu vlastným, svojským, osobitým spôsobom. Je vskutku ako orol. Povznáša sa do výšky. Odtiaľ chce spoznať, uvidieť, čo sa na zemi Ježišovým narodením stalo. Najprv hľadá smerom nahor. Vidí toho, ktorý sa nám narodil, ako bol už od počiatku, vždy. Jednoducho od večnosti. Ako bol v Bohu, vždy jestvoval tak - povediac v lone Boha Otca, tajomnom vnútri živého Boha. Potom však hľadá zhora nadol. Z neba na zem. Vidí Jeho, od večnosti jestvujúceho, prichádzajúceho na zem. Tajomstvo vyjadruje troma ústrednými myšlienkami: život, svetlo a milosť. Udalosť a okolnosti Ježišovho narodenia v Betleheme je mu druhoradou.

Vystúpme teda tentoraz s Evanjelistom Jánom do výšky a spolu s ním rozjímajme o vianočnej udalosti.

„Na počiatku bolo Slovo,“ začína Evanjelista. Vôbec prvé slová jeho zvestovania. Jestvujúci v Bohu lone, dostáva meno: „Slovo“. Boh Otec je čistá myšlienka. Syn je Slovo, ktoré ju dokonale vyjad-

Dar otcovej lásky

ruje. Názov „Slovo“ (gr. Logos) je plný hlbokého zmyslu. Veď čože je „slovo“, už slovo ľudské? Navonok istý zvuk, hlas, ktorým sa dorozumievame. Ibaže, za opravdivým ľudským slovom stojí oveľa viac. Je v ňom myšlienka. A myšlienka vychádza z ducha, priamo z neho, teda z najvladnejšieho vnútra človeka. Výplod ľudského ducha a zároveň jeho vonkajší prejav. Ježiš, druhá Božská osoba, Slovo v Bohu, a ono samo je Boh. Je Božskou myšlienkou, je prejavom Božieho ducha. Takto sa Evanjelista pokúša pochopiť, popísať a ľudskou rečou obrazne vyjadriť život Najsvätejšej Trojice a základné poznanie o Bohočlovekovi: Kto bol, ako od samého počiatku jestvoval ten, ktorý sa v určitej hodine ľudských dejín preto narodil v Betleheme, aby sa dal na cestu naším ľudským životom so všetkým čo k nemu patrí. Veľkosť Božského Slova ešte zdôrazňuje

poznámkou: „Všetko vzniklo skrze neho a bez neho nevzniklo nič z toho, čo vzniklo“ (por. Jn 1, 3). Načim podotknúť, aj učení vykladáci sa pýtajú, čo znamená ono „skrze neho“. Bezpochyby Evanjelista mieni: jeho silou a mocou.

RUDOLF MASLÁK

Smelo však možno pridať: aj pre neho. Z oboch dôvodov jemu patrí všetko stvorenie. Patrí mu aj človek, každý z nás. Odteraz je Bohočlovek navždy spojený s nami.

Potom sa svätopisec zahľadí z výšky na zem, na náš ľudský svet. Rozjímaj, čím sa Božské Slovo stalo pre človeka, keď samo vzalo na seba ľudský život. Vládze sa vyjadriť iba obrazmi. Hoci sú veľmi jednoduché, každodenné, Evanjelista ich naplní hlbokým zmyslom.

„Slovo bolo život sveta“, teda

život človeka, život ľudstva, hovorí v prvom obraze. Slovo život dostáva dnes často príliš ľudské, príliš pozemské, až nízke významy. Budeme vstave porozumieť zmysel, ktorý mu dáva Evanjelista? Veď Slovo, ktoré je prejavom a výrazom života v Bohu, ktorý sám je život, sa stáva životom človeka. Človek dostáva účasť na živote samého Boha! Preto sa Boh stáva človekom. Ježiš neskôr sám o sebe vyhlási: „Prišiel som, aby mali život a mali ho v hojnosti“, teda v plnosti. Svätý Ján bude často rozjímať o tomto živote. Bude rozprávať o znovuzrození človeka k nemu. Už teraz naznačuje: Tí, čo sa vierou zrodia k tomuto životu, budú povýšení do hodnosti Božích detí, Božích synov a dcér! K tomu sa zrodia nie z ľudskej, biologickej telesnosti, lež zo samého Boha (por. Jn 1, 12 - 13).

(Pokračovanie na 2. strane)

K oncom novembra sa v rodnom meste pápeža Františka uskutočnilo niečo, o čom médiá včas neinformovali. Sedemtisíc aktivistov feminizmu a LGBTI zaútočilo na katedrálu Jána Krstiteľa. Pred ich útokom chrám bránilo tisícpäťsto katolíckych veriacich, ktorí vlastnými telami vytvorili nepreniknuteľnú hrádzu. Tlupa zjavne posadnutých mladých im kreslila na tvár hitlerovské fúziky, striekali na nich farby, hlavne v oblasti pohľavia, plivali im do tváre, vešali im okolo šije ženské spodné prádlo, zlostne sa rúhali a pod. Katolícki muži naopak boli ukázkou pravej viery. Hoci by možno mali dosť síl

Podjeseň alebo už zima?

TEODOR KRIŽKA

fyzicky sa obrániť, prijímali všetko poníženie s modlitbou svätého ruženca na perách. Mnohí z nich plakali, isto nie od strachu, ale od ľútosti nad biedou, ktorá zachvátila duše útočiacej mládeže. Naostatok útočníci rituálne spálili figurínu pápeža, okolo ktorej s povykom tancovali.

Kde bola polícia? Kde boli štátne a samosprávne orgány? Do akého piesku strčili pštrosie hlavy všetci slobodomyselní filozofi, politológovia, umelci, ktorých tak veľmi trápia ľudské práva všakovakých menšín?

Niet pochýb, že sme vstúpili do nového revolučného obdobia. V globálnom svete Argentína vôbec nie je ďaleko. Naostatok, predbehli ich ukrajinské Femen, odchovávané v Paríži, matke revolúcií, či Pussy Riot, ktoré vtrhli v Moskve do chrámu Krista Spasiteľa. Ukrajinské Femen však na rozdiel od argentínskych katolíkov majú dostatok mediálneho priestoru. Nie je problém prečítať si, prečo. Veď ich platená ultraľavicárska „slobodomyselnosť“ sa predvedie v plnej kráse presne podľa objednávky. Najnovšie získali tučný honorár za verejné mŕtvenie na portréty ukrajinského prezidenta.

Demoralizácia národov, ktorú sprevádzajú útoky na Katolícku cirkev, je iba jednou z etáp mocenských zmien, ktoré sa dajú očakávať. Nepriateľ tak robí stáročia. Je to dávna taktika, predchádzajúca otvorenému násilíu či dokonca vojenský útok. Demoralizácia, chaos, pesimizmus, skepsa v radoch nepriateľa sú polovičným úspechom agresora. Dá sa preto konštatovať, že ak žltne listie, nastupuje jeseň a zima. Čo nastúpi, keď po celom svete niekto iniciuje a sponzoruje zdanlivo spontánne besnenie?

Do tohto času však každodenne prichádza a v Eucharistii mnohých vykupuje Ježiš Kristus. Pripravujeme sa na sviatok Jeho narodenia. Je to naša nádej a sila stať si okolo jasličiek s Dieťaťom ako ako argentínski veriaci okolo chrámu. Čo na tom, že nás hanobia, neraz aj dezorientovaní vlastní...

www.kultura-fb.sk

(Pokračovanie na 2. strane)

Nesmierne vznešené myšlienky... ale sme pri základoch, pri pravej podstate kresťanstva, nášho života vo viere.

Život, ktorý Božské Slovo vnáša do sveta je „svetlom ľudí“, píše ďalej. Svetlo! Ďalší obraz, priam nabitý zmyslom. Aj o ňom bude sv. Ján ustavične premýšľať. Teraz, už na začiatku, naznačuje istú, skôr neblahú, zarmucujúcu vidinu: boj svetla s tmami. Neustály boj dobra so zlom - vo všetkých jeho podobách. Svetlo Božského Slova prišlo do sveta akoby do tmy, zažiarilo v temnotách sveta. Nepohltíli ho. Svetlo sa presadilo proti tme, znie grécka pôvodina. Náš preklad sa priklonil k inému výkladu, neútešnému zisteniu: Tmy svetlo neprijali a odmietli. V tomto zmysle Evanjelista ďalej žaluje: Svetlo svieti vo svete. Pravé svetlo; osvecuje každého človeka, ale svet ho ani nespoznal, ani neprijal. Prišlo do svojho vlastníctva, do sveta, ktorý právom patrí Božskému Slovu, ale svet ho odmietol (por. Jn 1, 9 - 11).

Aký je svet, ktorý neprijíma svetlo, lež mu vzdoruje? Je to istý svet ľudí: ľudstvo vedome upadlé do zla, skazené, zatvrdnuté v zle. Svet, v ktorom aj my skusujeme: zlo vo všetkých podobách, neláska, chladnosť, falošnosť, podvod, egoizmus... Svet, pod ktorým trpíme, a musíme si pokorne priznať, v ktorom my sami neraz stroskotávame. Svätý Ján všetko realisticky vníma, ale nerezignuje, neutápa sa v smútku. Vidí totiž pred sebou protipól. Svet tých, ktorí svetlo s radosťou prijímajú. Nad nimi zajasal radosťou: Tým, čo svetlo slobodne prijali, dá ono milosť, moc stať sa Božimi deťmi!

Nahliadame: Vianočné sviatky nie sú iba sviatkami radosti. Skutočné, realisticky prežívané Vianoce sú vždy aj dňami smútku. A práve Vianoce! Práve vtedy, keď svetlo z neba žiari do tmavej noci. Keď anjeli zvestujú „pokoj ľudom dobrej vôle“, sa neraz v celej hrôze a krutosti objavujú rozmery ľudskej zloby: ako hlboko vie človek nenávidieť, ako bezohľadne agresívne je schopný presadzovať svoj egoizmus, ako vie utláčať, vraždiť, či zostať ľahostajným... Rezignujeme pred týmto svetom ľudského zla? Vzdáme sa každej nádeje? Nie! Vianoce svedčia, že Boh, Ono Božské Slovo, akoby nanovo stvorilo svet, svet lepší, pokojnejší, v ktorom je viac spravodlivosti, zmlovania, vzájomného porozumenia, viac lásky.

Napokon hlavná, ústredná výpoveď Jánovho „Prologu“: „Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami“ (Jn 1, 14). Grécka pôvodina dokonca prináša, že Božie Slovo „stanovalo“, Boh si postavil stan medzi ľuďmi! Nenaznačuje prechodnosť, pominuteľnosť jednoduchosť, chudobu? Veď tak bude druhá Božská osoba, Ježiš Kristus, od narodenia žiť spojený s ľuďmi. Najvzácnejšie slová, ktorými sv. Ján celkom priamo vyslovuje najväčšie tajomstvo toho, čo sa na Vianoce stalo: Boh sa stal človekom! Boh sám prišiel k nám. Dobrý Otec nechcel, aby sme sa tu len tak ponevierali. Vzal na seba náš ľudský život. Dal sa spolu s nami na cestu ľudským životom. Tu umlkne všetko ľudské premýšľanie, i ľudská reč. Treba padnúť na kolená, ako sme si kedysi pri týchto slovách zbožne pokľakávali, keď sme ich za vyzváňania zvonov vyslovovali v modlitbe „Anjel Pána...! Na tomto mieste nech sa naše rozjímanie premení na modlitbu. Modlitbou nech sa stane každý okamih, v ktorom sa nám cez vianočný čas sprítomní tajomstvo narodenia Božieho Syna v našom chatrnom smrteľnom ľudskom tele.

RUDOLF MASLÁK, kňaz

V záhradnom altánku na Fiši si urobil jeden drozd párík hniezdo na hrade pod striškou. Drozd aj so svojou drozdicou boli celkom múdri, lebo tam nepršalo, bolo tam zvetrie a ani mačky ich nemohli ohroziť. Keď som videl, akí sú šikovní, spomenul som si na namysleného orla z Krylovovej bájky Orol a krt. Ten túžil na veľkom dube postaviť si hniezdo a založiť rodinu. Krt mu to neodporúčal. Orol nemohol pochopiť, že jemu vznešenému vtákovi oblohy, radí krt z akejsi nory a podzemnej diery. Neposlúchol! Až keď mu víchrica vyvalila strom a zadlávala orlicu i mladé, plakal a veľmi to ľutoval. „Nemal si mnou pohrdnúť“ - ozval sa krt. „Vieš, že svoje chodby razím podzemím, korene stromu najlepšie ocením a dobre viem, čo je s ním“.

Poviem vám, bol zážitok sledovať, ako sa drozdy starali o mláďatká. V altánku som si vždy vychutnával svoju popoludňajšiu kávičku. Najskôr si ma dobre dlho „otestovávali“, či môžu bez rizika priletieť do hniezda. Preto som zo začiatku vždy na chvíľu odbehol, aby mohli pokojne nakŕmiť svoje ratolesti. Keď sa presvedčili, že im neublížim, pokojne lietali do hniezda v pravidelných intervaloch.

O hodinu sa obaja rodičia vystriedali po dvanásť až pätnásťkrát. Vždy im priniesli plné zobáčiky proteínov. Keď niektorý z nich pristál pri hniezde, malí naťahovali hlávky, až si ich skoro odtrhli. Za námahu dostali do otvorených zobáčikov dobrotu. To malo svoj systém. Rodičia si dobre pamätali, kto dostal naposledy a vždy dali ďalšiemu. Keď odletel z hniezda, malí sa urobili „mŕtvi“, takí boli prefikani. Keď som ich trochu prstom pohladkal, ani sa nepohli.

Za to, že mi vtáci rodičia dovolili zblízka sledovať ich život, som sa im vždy odmenil. Pri hniezde som im kládol nalúpané orechy, uvarenú sóju a malé kocky tvrdého syra. Keď si vyprázdnil zobáčiky od mušiek a húseníc, vyčistili hniezdo, vždy si vzali kúsok mojej dobrotu a odleteli. Taktó, aj mnou podporovaní, vychovali tri generácie v jednom hniezde. Za ten čas nazbierali v záhrade okolo štyridsať litrov húseníc, mušiek a chrobákov. Teda, bol to úžasný rodičovský výkon. Vedľa stojaca čerešina a višňa sa im za to odmenili krásnym a zdravým ovocím. Aj mne.

Tento obraz zo života rád využívam pri krstnej náuke. Rodičom rozprávam o tom, ako môžeme ľudskú mamu v mnohom porovnávať s mamou zvieracou. Keď ich postavíme na pomyselnú čiaru, tak obe tieto mamy pôjdu pár metrov vedľa seba spolu. Jedna i druhá dali život. Obe dávajú mliečko alebo stravu. Obe dávajú domček alebo hniezdo. Obe učia svoje dieťaťko alebo mláďatko všetko potrebné pre život. Obe v kritickej situácii urobia všetko pre záchranu svojich ratolestí. Keby to bolo nevyhnutné, aj vlastný život nastavia... Kdesi sa však zvieracia mama zastaví. Už nemôže držať krok s tou ľudskou. Lebo nemôže rozprávať svojmu mláďatku o láske a mnohých krásnych veciach. Ani mu nevie zopäť ruky k modlitbe. Ani o Ježiškovi, Vianociach, Veľkej noci, kostole, duši, Pánu Bohu nemôže povedať nič. Je výsadou len ľudskej mamy a rodičov rozprávať svojim deťom o tom, čo nevie nik iný. Preto právom hovoríme, že mama je pre dieťa tým najdôležitejším duchovným v rodine.

Keď sa akéhosi významného teológa spýtali, ktorý teológ ho v ži-

vote ovplyvnil najviac, vraj povedal: „Za duchovný rast a lásku k Bohu najviac ďakujem svojej mame. Ona je pre mňa tým najväčším teológom.“ Šťastní ľudia, ktorí to cítia podobne. Mój obľúbený anglický spisovateľ a katolícky filozof Gilbert Keith Chesterton kdesi pripomína, že v našom živote bola „dobrá mama skutočnou monštranciou“. A iný veľikán zo sveta opery Beniamino Gigli pri smrti svojej matky vyhlásil: „Uvedomujem si, že ma opustila tá, ktorá ma najviac v živote milovala.“ Venoval jej

Kultúra ducha

krásny song Mamma. Aj francúzsky šanzoniér arménskeho pôvodu Charles Aznavour v roku 1964 s pocitom veľkej vďaky a lásky zložil svojej zomrelej mame krásnu pieseň La mamma. Azda ešte spomeniem vzácneho českého básnika Otaka Březinu, ktorý svojej matke napísal jednu najkrajšiu báseň o mame. Aspoň kúsok si neodpustím zacitovať. To aj kvôli pánovi kanoikovi, ktorú túto báseň miloval:

„Šla, matka má, jak kajnice smutná,
jej dech neměl vůně, barev a jasu.
Jej život jak popel chutnal,
když jej trhala ze stromu času.“

Na chladnou dlažbu chrámu klekávala
ve vůni voskovic...
a já dnes vím, že si jak šíp vystřelena
do světla Božího jasu.“

Nedávno som čítal krásne vyznanie emeritného gréckokatolíckeho biskupa Jána Hirku, ktorý pri svojom krásnom životnom jubileu deväťdesiatich rokov spomína aj na to, že „modliaca sa mamičkina tvár bola jeho prvým katechizmom“.

Pán profesor Vnuk mi vlni poslal z Austrálie mail, v ktorom píše, že si z mojej kuchárskej knihy dá svojej vnučke uvariť nejakú pozitavskú dobrotu. Vraj bude zvedavý, či to bude tak dobre chutiť ako kedysi od jeho mamičky. V odpovedi som ho uistil, že to, čo vnučka Elizabeth navarí, bude určite výborné, ale chutiť ako od maminky to nebude. To preto, lebo naše mamy sú neprekonatelné. A to nielen vo varení. Nad dobrú, zbožnú, obetavú a milujúcu mamu niet nič vzácnejšie na svete. Ako sa v piesni spieva, mama je „najkrajšia hviezdica z celého nebička.“ Dobrí a obetaví rodičia sú skutočným pokladom...

Niekedy sa popod fúzy usmievam nad tým, ako si niektorí ľudia naivne myslia, že sa aj v osobnom, rodinnom, či spoločenskom živote dá kultúrne, kvalitne i hodnotne žiť bez skutočného „kultu“. Čiže bez viery, bez lásky a bez nádeje. Pravý kult je o vyššom princípe v našom živote, ak teda nepoužijem termín Boh. V skutočnosti sa však mimo Boha nemôžeme naivne presvedčať o tom, akí sme kultúrni. Možno budeme spoločenski, kultúrni ľudsky, čo sa prejavuje umením, zábavou, hodovaním, veselostou, žoviálnosťou, ale aj istou prízemnosťou. Toto nie je nikdy skutočná spirituálna kultúra. Značným

problémom pri obvyčajnej alebo prirodzenej kultúre je, aby sa ľudia ako tak navzájom znášali. Najlepšie by bolo bez hnevov, závidí, podrazov, klamstva, zlodejstva a robenia si zlého. Toto jasne môžeme vidieť v tomto našom „novopohanskom“ prostredí v ktorom žijeme. Neraz iba, ako hovorí Chesterton: „Chválime ťavu, že má krásne perie.“

Žijeme, a teda sme súčasťou dnešnej spoločnosti. Nech sa na mňa nikto krivo nepozera, ale pri všetkých problémoch z toho plynúcich, naozaj by som nechcel žiť

inej ako občianskej spoločnosti. Precestoval som do dvesto krajín. Asi v dvadsiatich z nich sa majú ľudia oveľa lepšie ako u nás. V ďalších stoosemdesiatich by som si život nevedel predstaviť. Teda, žiť by som tam vôbec nechcel! Život je tam ťažký, neslobodný a ďaleko problematickejší ako u nás. Som hrdý na to, že som Slovak a že žijem v takej krásnej krajine medzi Dunajom a Tatrami. Som rád, že nežijem v starom svete minulosti, ale súčasnom.

Občianska spoločnosť ma „núti“ byť „kvalitným“ v tom, čo robím a žijem. Akékoľvek hodnotové „konflikty“ s ňou ma formujú a posúvajú dopredu. Pritom si dobre uvedomujem, že občianska spoločnosť by nemala byť až taká „pyšná“ na svoj odstup od náboženstva. Ona totiž vyrástla aj z nej. Myslím najmä z náboženských chýb a omylov. To by malo viac byť pre vďaku, múdrosť a pokoru ako ľahostajnosť. Veľmi ľahko sa jej totiž môže stať, že akýsi náboženský odstup sa premení na odstup od duchovna. Odmietnuť spiritualitu ako životný princíp by bolo aj pre občiansku spoločnosť fatálnym omylom. Bolo by to akýmsi „Pyrrhovým“ víťazstvom rozumu nad srdcom. Zlým víťazstvom, ktoré človeka naplní sklamaním a prázdnotou. Tí povestní dedinskí poslanci, v istej obci na Považí, ktorí sa na zasadaní „uznásli, že boha nený“, neboli tvorcami občianskej spoločnosti. Takí budujú a budovať budú spoločnosť bez duše. Spoločnosť materiálnu a hrubú, ktorá síce mnohým utilitárne vyhovuje, ale mnohí ďalší si ju naozaj neželajú. A robia dobre! Mňa tiež svet a život bez ducha a duše naozaj nepriťahuje...

Ekológia prírody bez ekológie duše je prázdny termín. Tak,

ako aj čisté prostredie, čisté obce, parky, lesy, vinohrady, lúky a rieky bez čistých ľudí v srdci sú iba ilúziou. Človek, ktorý si nechá za duše urobiť „smetisko“ jeho hnilobou „páchne“. Len čisté srdce a čistá duša sú ontologickým základom pre čisté úmysly a skutky človeka. Ten, kto sa necíti a nehlási byť náboženským alebo veriacim vôbec neznamená, že by nemal byť kultúrnym. To je výsada každého človeka. Byť dobrým a kultúrnym je povolaním každého človeka bez rozdielu rasy, pohlavia, viery či náboženstva. Istý problém je v tom, že bez duchovnosti to má človek o to ťažšie a zložitejšie.

V Dostojevského poviedke Sen smiešneho človeka vidno, aké je zložitá byť dobrým bez duchovna a kultúry srdca. Je to o mužovi, ktorý sa stal úplne ľahostajný voči dobru a blížnemu. Jeho život nemal zmysel a chcel s ním skončiť. Vtedy počuje dieťa ako kričí na svoju mamu, ktorá opitá leží v bahne. Kašle naň! Načo robiť dobré skutky, keď chce ukončiť svoju biedu? Unavený prišiel domov a zaspal. Snívalo sa mu, ako sa na druhom svete dostal medzi ľudí, ktorí boli dobrí, úprimní a šťastní. Nepoznali žiarlivosť, záviť a klamstvo. Tešili sa zo života. Ale zrazu prítomnosť tohto človeka medzi nimi ich začala meniť k zlému. Postupne si osvojovali prázdnotu jeho srdca a duše. Začali byť ako on, zlí, podlí, smutní, falošní a nešťastní. Úplne ich skazil!

Muž sa zobudil so sna. Uvedomil si, že aj tých nebešťanov duchovne a morálne zničil a zhrozil sa z toho, akým je človekom. Rozhodol sa s tým skončiť. Utekal vyhľadať plačúce dieťa a pomôcť jemu i jeho biednej matke... Myslím si, že Dostojevskij tu literárne stvárnil seba. Jeho literárna postava sa „zachránila“ nápravou neurobeného skutku pomoci. V reálnom živote tým Dostojevskij veľmi trpel a hanbil sa, že sa v mladosti zachoval tak bezcitne.

Skutočná spiritualita ducha nás dvíha až za hranicu nášho poznateľného sveta. Len dušou a láskou presahujeme seba a vnímame vyššie veci a hodnoty. Zjednodušene môžem povedať, že pravá duchovnosť nás formuje pre múdrosť srdca, ktorá je biblicky vyjadrená slovami: „Sapientia maxima Deum diligere! - Najväčšia múdrosť (kultúra) je milovať Boha!“ Preto byť kultúrny na prvom mieste znamená milovať! Boha i ľudí!

ŠTEFAN KOVÁČ ADAMOV, kňaz
Z pripravovanej knihy príbehov:
Pamät' srdca

AKÁ JE SITUÁCIA

Po roku 1989 bol krajinám strednej Európy nanútený transformačný proces: liberalizácia, privatizácia, deregulácia, menej štátu, štrukturálne zmeny v perspektíve fungovania systémov civilizácie, a nie v perspektíve obnovovacích procesov okolo človeka. Potom aj menej človeka a viacej systému. I. Mucha píše, že normy a štandardy systémov sa predradzujú hodnotám a zužujú sféru konania človeka. Systém si podriadiť psychiku a duchovnosť. Symbolom sa stáva telesnosť v jej aspirácii na večnú mladosť.

V roku 2002 americký ekonóm M. Friedman pripustil, že sa mýlil, keď odporučil rade Európy, aby sa transformáčny proces začal privatizáciou. Malo sa začať transformáciou práva. Ale ani transformácia práva by zrejme nebola zabránila takej zmene v pozícii ľudského subjektu, aby sa stal iba funkciou systémov, ktoré potrebuje civilizácia. Právny systém sa aj dnes vyvíja tak, aby chránil systémy, a nie človeka a spôsobom degradácie komplexného pohľadu na človeka sa stali nekomplexne videné ľudské práva. Tie sa podsúvajú ako agenda vlád, ktoré prestávajú zastupovať svoje národy a zastupujú tento nekomplexný systém ľudských práv.

Aj v západných krajinách má táto prax opozíciu. Francúzky politológ P. Manet píše, že sa ľahostajne pozeráme, ako sa nám politický život rozkladá pre ilúziu nejakého jednotného ľudstva, ktoré by malo nahradiť národy.

V kategórii rozvoj spoločnosti absentujú obsahy personalizmu a jeho humanistického potenciálu. Personalizmus rozlišuje kultúru a civilizáciu. Kultúra má finalitu existencionálne, civilizácia praktické. Kultúra prepája úlohy človeka v pragmatickom svete, ktoré sú determinované technologickým rozvojom so stálymi úlohami v existencionálnej sfére života človeka, ktoré sledujú zmysel života a skúmajú spirituálny motív, ako mať viacej života, toho života pravého.

Genéza takto nekomplexne nastoľovaných ľudských práv, veľmi pripomína stav v psychológii, kedy sa vo vysvetľovaní človeka cítila hegemonom psychoanalýza. Na fakt, že to tak je, poukazuje rakúska psychologička Lukasová, keď píše, že sa v súčasnosti ustálil princíp všetko ventilovať. Freud, píše Lukasová, sa pokúšal dokázať, že poruchy vznikajú na základe neuspokojovaných a potlačovaných sexuálnych potrieb. Potom neuspokojované pudové hnutia sú vytlačované do nevedomia a odtiaľ môžu škodiť duševnému zdraviu. Lukasová píše, že odkrytie, nepotlačovanie a odživiť sexuálnych potrieb nijako neprišlo k duševnému uzdraveniu ľudstva. Má poznámku, že pravdepodobne aj Freud by bol zrevidoval svoj názor, ak by mohol vidieť tento výsledok. Píše, že človek je v centre pozornosti sám pre seba, cez úsilie čo najprijemnejšie si zaisťovať vlastnú existenciu, to odporuje duchovnej rovine človeka. Rovnováha, píše Lukasová, je adekvátna biologickej stránke človeka, psychologická a duchovná úroveň potrebujú zmysel, cieľ, hodnotu, aktivitu aj za cenu úsilia a dočasnej nepohody. Obraz človeka prezentovaného „ako nádrž nahromadených pudových hnutí, ktoré sa musia pokiaľ možno všetky odreagovať“, predstavuje nekomplexný pohľad na človeka. Ako vedľajší produkt šíri agresiu a deštrukciu. Môžeme pozorovať, ako ich pribúda. V slovenskom parlamente zaznela poznámka, že každý, kto odmieta práva sexuálnych menšín, ako ich navrhujú relativizátori, má latentné, nevedomé problémy so svojou sexuálnou identitou.

To je už vážne. Napáda sa vedo-

mie, identitu a s nevedomím sa narába opäť politicky.

Marxizmus svojvoľne manipuloval s vedomím ľudí. Výsledky sú známe. Tentoraz ide o pokus manipulovať s človekom prostredníctvom jeho nevedomia, politicky. To je ešte vážnejšie. Ľudské práva založené na takomto nekomplexnom obraze človeka postrádajú vedeckosť. Veď vzťah vedomého a nevedomého má svoj vývoj, ktorý prekonal vymedzenie, aké mu prisúdil Freud. Vzťah vedomého a nevedomého je síce jedna téma, ktorá konštituovala psychológiu ako vedu, ale poznáme aj ďalšie témy ako vývin, pokusy človeka vysvetliť viacerými koncepciami človeka a potreba celistvého pohľadu na človeka. Obnova filozofického základu psychológie, nie len prirodovedného a ďalšie témy. Návrat k jedinej psychoanalytickej koncepcii ako jedinej nie je už na mieste.

Chápanie prirodzeného v takto nekompletne pochopených ľudských právach nazerá na prirodzenosť v intenciách biologického ako konečného segmentu ľudského života. Chce ultimatívne uspokojenie týchto požiadaviek. Možno súhlasí s J. S. Trojanom, že prirodzenosť nie je na začiatku hotová, ale je v spojitosti s posledným určením človeka. Človek ju tvorí, spolu s inými, v dialógu a vo svetle prísľubení z Písma, cez dary, ktoré dostáva v milosti. A tie dary, píše, nie sú prirodzené. Opätovne považujem za potrebné pripomenúť Maritainovo tvrdenie, že milosť je nachádzanie samého seba bez toho, aby sa človek hľadal. Potom sebanaplnenie je to, na čo poukazuje Letz, keď v ňom nachádza tri momenty. Moment etický ako neustále obnovovanie mravnosti, moment existencionálny ako neustála práca proti odcudzeniu sa, a moment onticko-ontologický ako kontinuum zápasu o mravnosť a nachádzanie duchovného domova pre bytie, ktoré sa takto oslobodzuje od pobytov, ktoré nedávajú podmienky na jeho plný rozvoj v personálnosti a v rozvrhu jeho bytostného rozvoja. Človek má možnosť tvoriť svoje duchovno a v jeho optike vidieť predošlé zápasy o svoju identitu.

AKO TO VNÍMAJÚ ĽUDIA

V roku 1989 ľudia verili, že prešli Rubikon. Železná opona padla a oni budú žiť tak dobre ako na Západe. V dušiach mali pocit zlého svedomia, že si prejedali svoju budúcnosť v podmienkach socializmu. Nikto ani netušil, že aj západný človek si prejedal budúcnosť. A že zlé svedomie z toho nemá. Netušilo sa, že sa stretnú dve veľké populácie európskeho, ale aj amerického ľudstva, ktoré žili na dlh. A že ten dlh je taký veľký, že sa dá ťažko splatiť. Je to dlžoba aj voči hodnotám a mravným vŕhľadom. Toto západné ľudstvo poznalo dve svetové strany, pravicu a ľavicu. Ľavica tlmila nespokojnosť mas z toho, že majetku pribúda u malej skupiny ľudí akosi veľmi rýchlo, prísľubom lepších čias. Pravica zase dávkovala úzkosť, že bude horšie s každým jednotlivcom, ak... a do tej nedokončenej vety si každý vkladal svoje obavy. Ľudstvo za železnou oponou malo iba jednu svetovú stranu, komunistickú. Ale tomu nikto neveril, druhá svetová strana bola na Západe. Kultivované národy bývalého Česko-Slovenska obrúsili ostré hrany marxistickej ideológie každodenným životom a zmyslom svojej mentality pre vnútorný život. Tak vznikol socializmus s ľudskou tvárou. Niečo, čo sa už azda aj oplátilo žiť. Ľudia zbadali, že sú štyri svetové strany. A bol to po-

hyb zdola. A pre toto prebúdzajúce sa bytie sa vymyslel nový pobyt, v ktorom bytie znova trpelo, v časoch normalizácie. Po roku 1989 mali ľudia pocit, že sú kýmisi a čímsi, nie sú iba čísla, znaky či heslá v nejakých plánoch. Potom prišla transformácia vlastníckych vzťahov, ale tá ešte neotriasla dôverou ľudí. Ľudia sedeli doma v predstave, že demokracia a dobro sú dobré veci a udržiujú sa ľahko. Varovné signály cháпали ako prechodné neprijemnosti, ktoré sú nevyhnutnou daňou tohto procesu. V tom ich mylne utvrdovali aj politici. Potom ešte určitý čas prevládala pocit, že zhoršenie je nevyhnutné, veď zadarmo nič nie je. Že je to akýsi pre-

stosť žiť kresťanstvo vo všetkých sférach života. Uverili falošným istotám. Vládne falošný prorok.

A ČO NA TO POLITIKA A POLITICI?

Líšia sa v pohľade na podstatu javov. Liberálny kresťanský koncept podriadil kresťanstvo plne tomuto svetu. Službe predstavám o tomto svete. Zmenil povahu podstatného tak, že sa v tom stále ťažšie hľadá Božia vôľa a ľudské práva sa nadradzujú Božím právam. Konzervatívni kresťania schválili podstatu pod mericu. Tak sa javia ako nejaký nový prísľub a sú zo začiatku prijateľní pre kadekoho. Zájdú tak ďaleko, že musia sa rozhodovať, či priznajú, že majú niečo schované pod mericou, alebo povedia, že tam nie je nič. Takto svojho času padla vláda, pretože nakoniec povedali, že pod m e r i c o u predsa niečo majú. Krúčia, vrtia sa do elasticity, ale nepovedia, čo je pod mericou. Preto nemáme zákon o výhrade vo svedomí a mne by sa veru už zišiel.

Potom sú tu politici novej generácie, relativizujúci, nových ľudských práv. Tých nekomplexných. Chcú oslobodiť slobodných ľudí od slobody rozhodovať sa pre dobro alebo zlo. Vymysleli relativizmus. Odmietajú rozdiely, pretože nevedia, že v rozdieloch sú predom dané vzdialenosti, ktoré umožňujú harmóniu. Napríklad rozdiel medzi mužom a ženou.

Politika týchto relativistov by sa dala porovnať k alchymii. Alchymisti verili, že sa podarí vyrobiť elixír života, prípadne zlato. Používali na to rozličné materié. Aj dnes sú tu tvrdenia, ktoré v rôznych mixoch majú vyrobiť elixír života. Vyrobiť zlato. Trh všetko vyrieši. Iba bohatí môžu ísť do politiky, lebo nebudú kraďnúť. Teda - kto nie je bohatý, je zloděj. Súkromné vlastníctvo je posvätné. Kto nemá nič, alebo málo, nie je posvätný. Bohatí ľudia sú darom pre spoločnosť. Ostatní sú príťaž. Pád na dno je nevyhnutný. Kto nepadol na dno, je nemravný. Zmeniť najsamprv vlastnícke vzťahy, všetko dobre príde až potom. Žiadna regulácia, živelnosť je najlepší spôsob, ako zvýšiť konkurencie schopnosť. Prejedali ste si budúcnosť. Každý sa o seba musí postarať, namiesto každý má byť zodpovedný a solidarita a spolupráca môže priniesť viacej prosperitu ako konkurencia. Po páde totality nenastúpila tvorivosť, ale pud sebazachovy. Potom zachráň sa, kto ako vieš. To sú niektoré prvky, ktoré prenikli na verejnosť z tých politických či iných alchymistických laboratórií. Ale elixír života sa tým politikom nepodarilo vy-

robiť, namiesto toho prišla kríza, ktorá je krízou osobnosti, jej morálky a jej odtrhnutia sa od Božích zákonov. Potom je tu ešte malá skupina politikov, ktorá sa tomu všetkému čuduje. Málokto jej verí, lebo vieru ľudia používajú tam, kde by mali používať rozum. A mudruj tam, kde by mali veriť.

A ČO CIRKEV?

Cirkev bola po roku 1989 spojkná, že knihy nie sú prenasledované, že veriaci môžu chodiť do kostola, odveký nepriateľ cirkvi už neútočí, a tak s ním začala nezámerne koexistovať. Nevyužila kapitál z prenasledovania, ktorý hneď mohol dynamizovať a orientovať. Stanovil hranicu, za ktorú sa nemá ustúpiť.

V jednej úvahe spomínam poviedku o strome lži. Pravda uverila lži, že je dôležitá, a preto jej patria korene. Vošla do zeme a korunu stromu ponechala lži, odkiaľ dlhší čas nerušene hlásala svoje lži. Do veľkej miery to vystihuje dnešný stav vecí. Cirkev už vyšla na povrch a zorientovala sa. Pochod za život v septembri v Košiciach je pochodom proti tomuto stromu lži. To je výsledok zorientovanosti, ba nachádza aj nástroje, ako sa brániť. V advente roku 2011 v dominikánskom kostole v Košiciach zaznela prosba v sv. omši na roráty: Pane, daj aby biskupi verejne bránili Tvoju Cirkev. Kresťanská verejnosť musí znova bojovať o svoje práva.

AKO TO MÔŽE BYŤ ĎALEJ.

Vývoj môže prebiehať po línií relativistov. Bude sa budovať raj na zemi a všetci, ktorým nebude stačiť, alebo budú za jeho plotmi, budú označovaní za nepriateľov raja na zemi a budú prenasledovaní. Ich utrpenie pokudysi akýsi politickí schválili podstatu. Merica sa odhodí a podstata zasvieti ako kresťanské svetlo a prítmie sa ukáže vo svojom pravom svetle. Druhý variant je lepší. Nájde sa odvaha odkryť to, čo je pod mericou. Prísľub prirodzenosti, ktorá bola pádom prvých ľudí poškodená a ktorú nosíme všetci, dostane svoje svetlo a človek sa začne rozvíjať podľa svojho určeniu v dialógu s inými. Tretí variant mi napadol pri čítaní denníčka sv. Faustíny. V rozhovore s Majstrom počula slová, že nedlho pred jeho druhým príchodom dostane ľudia ešte príležitosť Božím milosrdenstvom. A že z jej národa, poľského národa, vzide pápež, ktorý ukáže ľuďom Božie priateľstvo. To stále trvá, Bohu vďaka, a preto, Bože, zmiluj sa nad nami, lebo sme sa prehršili proti Tebe. A keby nastal koniec, daj aby už nikto nepoužíval mericu nesprávnym spôsobom. Lebo beda by bolo tým, ktorí by tak robili.

STANISLAV HVOZDIK

Ľudské práva a iné problémy

chodný pobyt a utrpenie bytia v ňom treba vydržať. Verili, že to ktosi riadi a že ON, kto to riadi, vie čo robí. Oni nemusia vedieť. Uspokojili sa vo väčšine s rolou čakateľov na lepšie časy, s čím mali bohaté skúsenosti v bývalom režime. Ani im nenapadlo, že ON, ktorý to riadil, sa môže mýliť. Že má malý zmysel pre spätnú väzbu, solidaritu a málo sa zaujíma, aký dopad má také alebo onaké rozhodnutie v lokálnych oblastiach. U ľudí sa upevňoval pocit provincionalizmu a dôvera v nejaké múdre centrum sa potichu menila v bezmocnosť pred oným pomyselným centrom. ON, ktorý to riadil, alebo i ONI, ktorí to riadili, to priviedli do krízy. Kríza musí byť. Tak ako kedy si ľudia hovorili, keď prepukla cholera, že cholery raz za čas musia byť, aj krízy musia byť. Nezamestnaní musia byť. Zlo musí byť, aby sme poznali jeho opak dobro. Ten ON, kto to riadi, ktorý bol zo začiatku považovaný ako niekto múdrejší z ľudí, alebo ONI múdrejší z ľudí, sa nenašiel. A tak ľudia začali nedôverovať Prozreteľnosti. Západný človek prestal veriť v Prozreteľnosť pod vplyvom blahobytu, ktorý žil nezmysluplne. Na to poukazuje kríza, lebo to je kríza osobnosti a jej straty zmyslu pre duchovno. Namiesto blahobytu sa cez Rubikon k človeku východu prevládala kríza.

Málokto si všimol, že postkomunistické krajiny sa stali iba novým trhovým priestorom. Tomu sa museli podriať aj ich civilizačné štruktúry ako napríklad poľnohospodárstvo a potravinová sebestačnosť, priemysel a ďalšie. Dovezieme lacnejšie zo Západu. Ničili sa civilizačné štruktúry Slovenska. Ďalšie civilizačné štruktúry sa nedostali vždy do rúk zodpovedných. Niekedy aj cudzincov. Mnohí z nich merali dvomi metrami. Jedným merali pre svojich doma a druhý používali na Slovensku. Ten bol kratší. Napríklad nevyplatili mzdy a zmizli. Ten, kto za to bol zodpovedný, sa nevedel nájsť. A tak sa položila otázka, prečo to Prozreteľnosť dovolila a začala nedôvera voči Prozreteľnosti. Kresťanský svet sa začal krusiť. Šíri sa ateizmus, ktorý má korene v neviere v dobro. Nie ateizmus marxistického raja, ale ateizmus nihilizmu a neviery, že dobro vôbec existuje. V knihe Gorila od západného autora je jedna dôležitá veta, ktorej nikto nerozumie: Boli ste napadnutí. Môžeme dodať, že to nebola Prozreteľnosť, ktorá napadla človeka, ale ľudia zneužívajúci svoju slobodnú vôľu proti iným ľuďom, ktorí im uverili a premeškali príleži-

Kresba: Andrej Mišanek

V mesiaci októbri sa udiali dve udalosti, ktoré si aj my Slováci musíme povšimnúť. Od 3. do 5. októbra sa zišla v Bratislave Rada európskych biskupských konferencií. Jej účastníci dostali ako dar nedávno razenú európsku mincu, ktorú razí Slovenská republika ako člen Európskej únie s právom navrhnuť jednu stranu kovového platidla. Hodnota tohto platidla je bezvýznamná: iba dve eurá, ale symbolický význam je veľký, lebo obraz na tejto „národnej“ strane mince ide do celého sveta. Taliansko si navrhlo obraz medzinárodne známeho básnika Danteho. Slovensko predložilo umelecky vypracovaný obraz bratov Cyrila a Metoda, ktorí spoločne držia v rukách uprostred kríž. Bruselskí úradníci považovali tento návrh za „konfesionálny“ a v mene laicizmu odmietali ho prijať. Vo vedení Európskej únie prevládajú aj dnes ľudia, ktorí nedovolili, aby sa do európskej ústavy dostala čo len zmienka o kresťanských koreňoch nášho svetadiela. Dlhú dobu trvalo, kým prijali slovenský návrh ako symbolický výraz našej národnej histórie. Dnes nemôžeme zabudnúť, že aj „Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe“, v skratke OSCE, vydala roku 2011 v Belehrade rezolúciu, v ktorej odsudzuje netoleranciu a diskrimináciu proti kresťanom v Európe. Bratislava tak vyhrala nad Bruselom a umelecky vypracovaná minca vzbudzuje obdiv v Európe aj inde.

Taliansky katolícky denník *Avvenire* priniesol správu o tomto slovenskom prípade dňa 25. októbra 2013 pod titulom: „Dve (prekrásne) eurá a obrana náboženskej slobody v Európe“. Pri tom poukázal, že v roku 2012 vo Francúzsku bolo 84% všetkých vandalských útokov namierených na katolícke kostoly. A kardinál Tauran upozornil 16. októbra 2013 pri otvorení Konferencie na tému „Náboženstvo, sloboda, moc“ na Katolíckej univerzite v Miláne, že v Európe sa azda menej vyskytuje krvavé a násilné prenasledovanie, ale jestvuje menej viditeľné, zákerné prenasledovanie. Prítom Európa by nemala zabudnúť na nedávne roky prenasledovania v komunistických režimoch, lebo niektoré ich obeť ešte žijú s bolesnými následkami na svete, alebo aspoň v čerstvej pamäti.

V mesiaci septembri a októbri 2013 sa odohrali v Srbsku dôležité slávnosti z príležitosti 1700-ročného jubilea od vydania milánskeho ediktu v roku 313 cisárom Konštantínom Veľkým. Konštantín sa narodil v srbskom meste Niš. Katolícka Cirkev oslávila toto jubileum koncom septembra, pravoslávna Cirkev v ok-

tóbri. Svätý Otec, pápež František poslal na obidve slávnosti svojich zvláštnych vyslancov. Viedol som katolícku delegáciu na pravoslávne oslavy, ktorým predsedal ekumenický patriarcha z Konštantinopolu Bartolomej, za účasti iných pravoslávnych patriarchov a metropolitov (z Jeruzalema, z Antiochie, z Alexandrie, z Moskvy, z Cypru, atď.), ako aj niekoľko desaťtisícov ve-

KARDINÁL JOZEF TOMKO

Novodobé prenasledovanie kresťanov

riaciach. Všetci sme pripomenuli starý dokument, edikt, ktorý v Miláne vydal Konštantín Veľký, ktorého pravoslávni uctievať ako svätého. Rímsky cisár v ňom dovolil náboženskú slobodu pre všetkých a ukončil prenasledovanie kresťanov. Ako to vyzdvihol patriarcha Bartolomej, bol to ozajstný „zvrät v histórii ľudstva“ a výzva k náboženskej tolerancii a znášanlivosti. Krásna liturgická slávnosť v Niši, ako aj iné prejavy, sa stali verejným protestom proti prenasledovaniu a vyhánaniu kresťanov z blízkeho východu, čiže z Malej (Prednej) Ázie. V niektorých krajinách

hrozí, že kresťania odtiaľ zmiznú. To bol ďalší výkrik o pomoc prenasledovaným.

Teraz však vydal v Spojených štátoch amerických uznávaný novinár a dopisovateľ z Vatikánu, John Allen knihu *Global war on Christians* (ed. Random), čiže: „Globálna vojna proti kresťanom“. V nej tvrdí, že kresťania sú v súčasnosti bez pochyby najviac prenasledo-

vané náboženské zoskupenie: „svet je svedkom zrodu novej generácie kresťanských mučeníkov“. Demografický vedec Todd Johnson, ktorého cituje Allen, prehlásil, že od roku 2000 po dnes zomrelo každý rok priemerne sto tisíc kresťanov. Podľa odhadu amerického „Centra pre výskum kresťanstva“ pri Teologickom seminári Gordon-Conwell v Massachusetts, každú hodinu sú na svete zabíjajúci pre svoju vieru jedenásti kresťania.

Allen uvádza len niekoľko príkladov dnešného prenasledovania kresťanov. V severnej

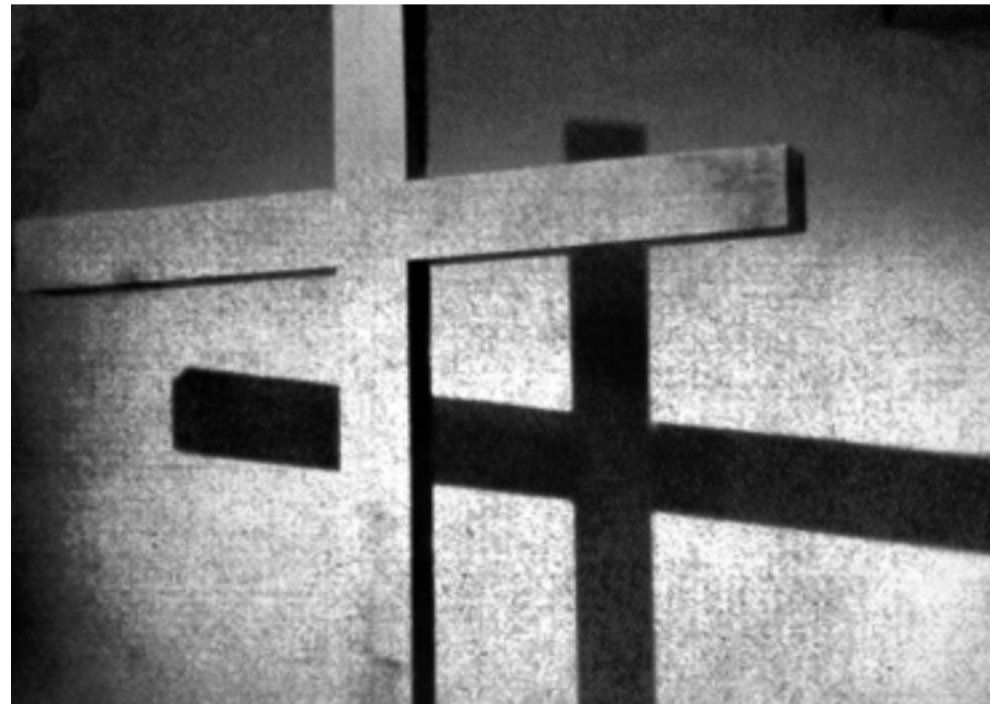
Kórei, ovládanej komunistickým režimom, sa počet kresťanov rôzneho vierovyznania odhaduje na štyristo tisíc. Asi štvrtina z nich žije v táboroch nútenej práce, pretože odopreli uctievať si zakladateľa národného kultu Kim Il-sunga. Od roku rozdelenia kórejského polostrova na dva štáty (1953), v severnej Kórei zmizlo skoro tristo tisíc kresťanov. V Sýrii hrozí kresťanom vymretie; v mestečku Malula, kde sa ešte používa aramejská reč Ježiša Krista, podľa správ mohamedáni zabili Sarkisa el Zachma a iných dvoch mladých kresťanov, keď odmietli obrátiť sa na islamskú vieru. Podobné prípady sa opakujú v Iraku, kde americká organizácia „Open Doors“ predvída koniec kresťanskej prítomnosti okolo roku 2020. V Egypte prenasledujú kresťanských koptov, ktorí tam žijú od nepamäti. Tlač sa nerada zmieňuje o tom, čo sa deje s kresťanmi na území Gazy, vykrojenom z Izraelu.

Svetová verejná mienka sa ťažko dostáva k správam o prenasledovaní kresťanov v rôznych krajinách, kde musí zakročiť aj verejná moc. Vlády radšej zamlčia také udalosti, niekedy sa kresťanská menšina nedovolá ani spravodlivosti ani ochrany. V západnej tlači prevláda skôr naoko „neutrálne“, ale v podstate ateistický protináboženský duch, ktorý sleduje viac politické a obchodné záujmy. Laicizmus sa stáva akoby novým náboženstvom. Ako píše Allen, „liberálni voľnomyšlienkarí oslavujú mučeníkov pravicových režimov v Latinskej Amerike, ale nie sú ochotní pripustiť skutočnosť protikresťanskej nenávisti v Gaze, ktorú kontroluje Hamas, ani spôsoby, akými ľavicové režimy často napadajú kresťanov“.

Allen vidí príčinu prenasledovania vo fanatizme, a to najviac v prehanom laicizme, a vo fanatizme islamských skupín, ktoré spôsobili útoky na kresťanov a na kostoly napríklad v Nigérii a v Egypte, ale aj inde, ako je to zo strany hinduistov v severovýchodnej Indii. Aj západné sekulárne obrazoborectvo, ktoré sa niekedy oblieka do rúcha kultúrneho boja, má už svoje obeť.

Novodobé prenasledovanie kresťanov má teda rôzne formy, nie je vždy krvavé, ani vždy fyzicky agresívne. Veriaci majú len jednu odpoveď: upevniť si kresťanskú vieru a lásku k bližnému, aj k nepriateľovi.

http://sk.radiovaticana.va/news/2013/11/24/kard._jozef_tomko:_novodob%C3%A9_prenasledovanie_kres%C5%A5anov/slo-749650

Je všeobecne známe, že počet odborárov na Slovensku neustále klesá a dnešná úroveň je už len zlomkom toho, čo KOZ zdedila po roku 1989. Dôvodom tohto neutešeného stavu je niekoľko, no ten základný je ten, že nenaplnili predstavy svojich členov o postupnom približovaní sa v úrovni plátov našim západným susedom. Neuvedomili si totiž dôležitosť vedenia sociálneho dialógu, a to hlavne na podnikovej úrovni. Uvedomujúc si dnes túto zásadnú chybu, na ich popud poslanci vládneho Smeru v NR SR prijali 29. októbra 2013 novelu zákona o kolektívnom vyjednávaní. Na veľké prekvapenie odborárov však prezident vrátil túto novelu do parlamentu na opätovné prerokovanie, pretože mal voči jej zneniu vážne výhrady. Samotný prezident KOZ Kollár toto aj patrične okomentoval a to tým, že prezident svoj citát - myslím národne, cítim sociálne - veľmi nepotvrdil. Teraz sme sa však stali svedkami, že vládna väčšina i navzdory prezidentovým výhradám prelomila jeho veto. Iné sa však vzhľadom na prepojenosť Smeru a KOZ ani nedalo očakávať.

Jednoznačne treba konštatovať, že nanútením kolektívnych zmlúv vyššieho stupňa všetkým zamestnávateľom v odvetvi s malými výnimkami je medvedíou službou pre odborárov a zamestnancov. Touto formou vlastne vyradia z činnosti kolektívne vyjednávanie na podnikovej úrovni, čo musí

byť pre odborárov a zamestnancov v danom podniku dehonestujúce. Časy, keď sa niečo nariadilo zvrchu, by už mali byť dávno preč, no u našich odborárskych predstaviteľov človek nikdy nevie.

Táto novela je v príkrom rozpore s Dohovorom Medzinárodnej organizá-

cií, čo touto novelou tiež nie je dodržané. Taktiež táto novela odporuje nariadeniu Komisie európskeho spoločenstva z roku 2008, kde je zafinancovaný ako malý podnik len ten podnik, ktorý zamestnáva menej ako 50 osôb a ktorého ročný obrat nepresahuje 10 mil. eur. Pričom táto naša novela

Medvedia služba našim odborom

cie práce (ILO) so sídlom v Ženeve o podpore kolektívneho vyjednávaní, ktorým je Slovenská republika viazaná, a to tým, že budú prijaté v jednotlivých štátoch len také opatrenia, ktoré podporia kolektívne vyjednávanie. Teda tieto opatrenia, v našom prípade novoprijatá novela o kolektívnom vyjednávaní, by nemali brániť dobrovoľnému vyjednávaniu medzi zamestnávateľmi na jednej strane a organizáciami zamestnancov (odbormi) na druhej strane na úrovni podnikov pomocou podnikových kolektívnych zmlúv.

A táto novela vlastne toto vyjednávanie neguje.

V neposlednom rade tento Dohovor určuje, že kolektívne vyjednávanie by sa malo umožniť všetkým zamestnávateľom a všetkým skupinám pra-

chápe vo svojej dikcii ako malý podnik, pre ktorý nie je záväzná, podnik do 20 zamestnancov.

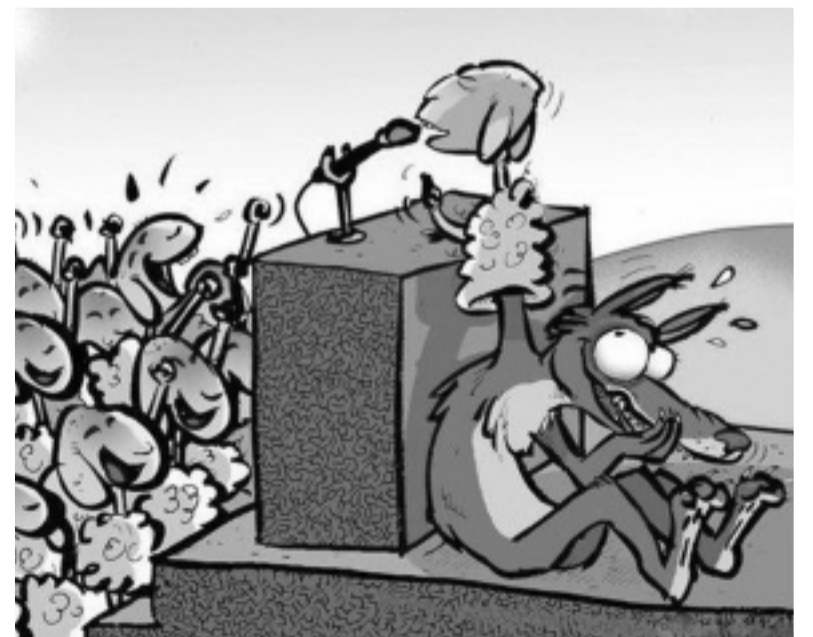
Bolo len na škodu veci, že odbory po roku 1989 neprešli prakticky žiadnou reformou. Bolo nutné prevziať systém z vyspelých demokracií, kde vo väčšine členských štátov EÚ fungujú odbory na mimopodnikovej úrovni a v samotnom podniku sú zamestnanci zastúpení zamestnaneckou radou, pričom každý má presne určené kompetencie. Toto rozdelenie sa javí ako vysoko efektívne a prospešné pre zamestnancov. Výsledky kolektívnych vyjednávaní odborárov sú asi všetkým známe. Nie sú to len mzdy, ale aj ostatné sociálne záležitosti v pracovnom procese, či je to dĺžka dovolenky, fond pracovného času, trinásť plat, dovolenkový príplatok atď.

Už samotný princíp subsidiarity, ktorý je jedným z nosných prvkov Sociálneho učenia cirkvi, nám káže nenahrádzať rozhodnutiami zhora rozhodnutia, ktoré sa dajú uskutočniť na nižšej úrovni. Teda odborári, ktorí samozrejme musia byť vysoko fundovaní v sociálnom dialógu, musia najlepšie poznať situáciu vo svojom podniku a teda môžu uzavrieť najpriateľnejšiu a najvýhodnejšiu kolektívnu zmluvu pre svojich členov, ktorých zastupujú, ako nejaký výsledok tripartitného alebo bipartitného vyjednávania.

Obávam sa, že tu je vlastne problém našich odborov. Tá profe-

sionalita tu chýba a následne dochádza k strate dôvery zamestnancov v odbory. Jednoznačne si musia naši odborári uvedomiť, že len poctivá odborárska práca, namiesto presadzovania nekonceptných zákonov prostredníctvom spriatelenejších politikov, môže priniesť zlepšenie sociálneho postavenia našich zamestnancov a následne aj získanie spoločenskej prestíže odborov na Slovensku.

PETER NOVOVESKÝ
Prezident Nezávislých kresťanských odborov Slovenska 1998-2006

Je utorok, 20. novembra. Cestujem autom. Počúvam rádio - stanicu Devín. Práve hrali krásnu zborovú skladbu *Christus natus est, alleluja*.

Nevdojak som si spomenul na predčasné reklamy, ktoré sa na nás valia so všetkých strán dva a niekde možno aj tri mesiace pred slávením sviatku Narodenia Pána, na tú všetku haravaru s tým spojenú, ale i rozhorčenia, ktoré z mnohých miest zaznievajú práve na adresu predčasných vianočných výzdob, cieľene vyvolávanej vianočnej nálady... A so samotných Vianoc sa vytráca tajomstvo, krása, akoby strácali svoju identitu.

Počúvajúc onú skladbu - dnes, hoci je ešte vyše mesiaca do slávenia Pánovho Narodenia - som si uvedomil toto: Príslovie hovorí, že „aj diabol musí Pánu Bohu káru

ťahat“. Slávenie Narodenia Pána sme zredukovali na krátke obdobie Vianoc. Niet pochýb o tom, že je to jedinečná skutočnosť, nemajúca obdoby v dejinách sveta a vesmíru - Boh sa stal človekom!!! A či takýmto spôsobom - hoci chápem, reklame ide o biznis, obchodníkom o zárobok, médiá tiež len svoju sledovanosť tým sledujú - ale v skutočnosti sa oznamuje (ohlasuje), nie len tých páru dní, no o dva, tri mesiace dlhšie, nepriamo

síce, tá najväčšia radosť - Kristus sa narodil, *Christus natus est!* A práve toto je dôležité. Uskutočňuje sa tým zaujímavý paradox. Asi sme príliš, až stroho upriamený a tak trochu aj závislí na našich citoch a pocitoch a mrzí nás, keď nám uniká

niečo z nášho ľudského, prirodzeného. Tajomstvo Narodenia Pána presahuje akýkoľvek čas a je aktuálne v každom a jednom čase.

Spomínam si ešte na niečo iné. A ak by sa mal robiť v tomto smere

Vianočné reklamy

poriadok, mal by sa urobiť aj tam... Bol som školákom. Ako miništranti sme niekedy zastupovali pána kostolníka a chystali sme obetné dary na slávenie svätej omše. Na veľkých hostiách, ktoré kňaz počas bohoslužby drží v rukách a vyslovuje

nad nimi tie najvzácnejšie slová, slová premenenia, Kristove slová, sú vyobrazené rôzne motívy. Vždy som sa čudoval, prečo sú rôzne tieto hostie - podľa oných obrazov.

Dnes sú zväčša zjednodušené vyobrazením formy križa. Tie tzv. „staršie modely“ znázorňovali na sebe aj Ukrižovanie, chlieb a ryby, Baránka, aj Betlehemskej jasličky... A tak hocikedy - sviatky, pôst, veľká noc, akékoľvek liturgické obdobie - ako boli hostie uložené v skrinke, ku vínu sa prikladala tá, ktoré práve prišla na rad... aj hostia s vyobrazením tajomstva Narodenia Pána... Na našu zvedavosť nám kňaz potom „vysvetlil“, že to znázorňuje vždy jedno a to isté dielo vykúpenia, jediné tajom-

stvo našej spásy. Dlho mi trvalo ešte, kým som aspoň čiastočne vnikol do významu týchto slov, ale dnes aj vďaka nim môžem sa ma veci okolo seba pozerat' vo svetle tohto tajomstva... (v zmysle - od Krista, skrze Krista a ku Kristovi).

Kto sa dnes s vierou dokáže pozerat' aj na to, čo na prvý pohľad vzbudzuje pohoršenie, nevôľu, vyvoláva nervozitu, mnohých poburuje k otvoreným výstupom proti takýmto praktikám...? Dať veci iného ducha! Kristus sa predsa narodil!!! A to je platné vždy, či je september, alebo čas dušičkový, či čas letného oddychu. Preto som šťastný a krásne mi dnes zaznelo: *Jesus Christus natus est, alleluja*. Čo na tom, že je 20. november...

PAVOL ONDRÍK, kňaz

JAN ZAHRADNÍČEK

Náboženstvo a umenie

Náboženstvo a umenie sú späté tesnejšími putami, než sa dnes domnievame. V umení aj v náboženstve človek prejavuje svoju túžbu po dokonalosti a nachádza jej uspokojenie. V náboženstve sa usiluje o svoju vlastnú dokonalosť, v umení zas o dokonalosť vecí. No v obidvoch - v náboženstve i v umení, sa človek obracia k zdroju všetkej dokonalosti a tou je Boh; ktorého diela sú dobré a krásne.

Všetky staré umenia boli náboženské. V starých ázijských kultúrach, v Egypte, v Grécku a v kresťanskom stredoveku, sa umenie inšpirovalo náboženstvom a svojimi výtvormi sa obracalo k transcendentnému. Celistvosť človeka, jeho hmotná stránka a jeho metafyzické potreby - všetko presne tak, ako to naši predkovia prežívali v náboženskom živote - nachádzali svoj výraz v umeleckých dielach. Veď len gotická katedrála, príklad asi časovo najbližší našej dobe, vyjadrovala v jednotlivostiach aj v celku stredovekého človeka v živote aj v smrti, jeho vzťah k Bohu, k ľudom a celému vesmíru. Bola to doba jednotného štýlu a názoru, ktorý prenikal celým životom a ktorý nepresahoval a nenarušoval žiadny životný prejav. Všetko sa odohrávalo podľa presne určených, no nikdy nespísaných zákonov obradnosti. Aj všedný život smeroval k tomu, aby sa stal pokračovaním liturgie.

V dobách, za ktorými sa dnes obraciame s istou nostalgiou napriek všetkej ich strohosti; zostávalo umenie v najbližšom susedstve s náboženstvom. Nielen tým, že mu slúžilo vo veciach kultu, ale aj ako neklamný obraz jeho plnosti a životnosti. Dnes sa umenie a náboženstvo od seba vzdialili až tak, že to pôsobí ako vzbura umenia proti náboženstvu. Niektorí dokonca vravia, že nastal čas, aby bolo náboženstvo nahradené umením. Samotnému umeniu postavenému proti náboženstvu alebo dosadenému na miesto kultu, to však nijako neprosperovalo. Nehovoriac o umelcoch. Stará, prvotná potreba umenia slúžiť - teda slúžiť niečomu vyššiemu a vznešenejšiemu - zostáva neukojeňaná. Umenie tak stráca možnosť vše objímajúceho pohľadu, stráca zo zorného poľa človeka v jeho úplnosti. Nasleduje štiepenie úloh, partikulárnosť namiesto univerzálnosti. Umenie je ohrozené akousi „nezamestnanosťou“ umenia.

Z tejto situácie pre Cirkev vyplýva, že musí dbať o svoje vlastné umenie, ktoré by vyhovovalo bohoslužobným potre-

bám a podnecovalo by veriacich v zbožnosti, sústredovalo ich a povznášalo. Pre Cirkev preto nie je umenie len akýmsi doplnkom, ale podstatnou vecou. To vyplýva aj z učenia o vtelení Večného Slova, o tom, ako sa neviditeľný Boh v konkrétnom okamihu dejín stal človekom z tela a krvi, chodil po tejto zemi a umrel na križi. Neviditeľné sa stalo viditeľným, ako sa vnútorný život z viery prejavuje vonkajšími gestami pri liturgii a modlitbe a ako umelec vyjadruje nehmotné skutočnosti v hmotných obrazoch a sochách.

Cirkevné umenie ponecháva umelcovi voľnosť, ale zároveň má svoje konkrétne predpoklady, ktoré v dobách rozkvetu umenia neboli pociťované ako prekážky, ale ako opora umelcovej obraznosti a pomoc pri tvorivej práci. Asi ako rým, ktorý má byť básnikovi skôr ostrohami než galejníkou guľou. Dnešné rýchle striedanie umeleckých foriem a názorov, dnešné ustavičné experimentovanie, ktoré sa pri neuznávaní akýchkoľvek noriem a požiadaviek deje už vlastne bez rizika a nebezpečia; stráca svoju morálnu hodnotu... Nehľadiac na to, že moderné umenie klesá na dno všetkých možností a akékoľvek ďalšie experimenty sa stanú jednoducho nemožné. Umenie dnešných dní sa ocitlo v kríze, ktorá súvisí s krízou celej spoločnosti a ktorej riešenie, ak je vôbec ešte v ľudských rukách, bude musieť prebiehať v širšom rámci a dotýkať sa človeka celého.

Kým sa tak stane, moderné umenie bude pociťovať každú normu, ba čo i len predpoklad ako príťaž a ujmu na svojej slobode - a to slobode veľmi problematycznej. To, čo sa podarilo na tejto výstave sústrediť, je umenie, ktoré sa snaží nevdojak vyjsť zo svojej rozkolísanosti a podriať sa niečomu vyššiemu. Je to umenie náboženské a len čiastočne to, čo by sme mohli nazvať cirkevným umením.

Ale Cirkev sa nezaujíma len o umenie, ktoré jej slúži priamo, teda o cirkevné umenie. Ale obracia zrak aj k náboženskému umeniu a vôbec, ku každému hodnotnému umeleckému dielu. Preto vítam túto výstavu a ďakujem všetkým, ktorí sa pričínili o jej uskutočnenie.

Napísané pri príležitosti vernisáže výstavy náboženského umenia v rokoch 1946-1948
Z češtiny preložila K. Džunková

Dňa 3. novembra 2013 sa v kostole sv. Cyrila a Metoda v Sterling Heights, Michigan, uskutočnila oslava pri príležitosti ukončenia jubilejného roku „Príchodu vierozvestcov Sv. Cyrila a Metoda na Slovensko“. Na oslavách 1150. výročia tohto príchodu pod záštitou Slovenského kostola sv. Cyrila a Metoda, Slovenskej Ligy a Slovenskej Katolíckej Jednoty vystúpili speváci slovenského speváckeho zboru (Staroslovenský Otčenáš), manželia Geletkovi s Margarétou Prusákovou v klavírnom sprievode p. Kosnáčovej, folklórny súbor Šarišan a Junior Šarišan, na husliach zahrlo duo Jozef Geletka a Jozef Kováč či štvorročná Alison Doka, básň predniesla Vierka Grisaková a prejav o dejinách prečítal Jozef Kováč. Celú oslavu viedli a organizovali Ružena Kováčová a Peter Doka. O občerstvenie sa postarala rodina Štefana Sobolicha a farníci kostola.

JOZEF KOVÁČ

PROSÍME ČITATEĽOV,
aby darovali predplatné svojho obľúbeného časopisu deťom, priateľom a známym pod vianočný stromček!
Predplatné vybavíte jednoduchým e-mailom na adrese
ganisinova.renata@slposta.sk

V žiadosti o predplatné uveďte svoje meno a adresu, prípadne adresu toho, komu predplatné uhradíte.

Zároveň upozorňujeme na dátum vydania Kultúry č. 1/2014 Prvé číslo XVII. ročníka nášho časopisu vyjde s dátumom **8. január 2014**

Pred dvoma rokmi som dostal na Vianoce hojdacieho koňa - bieleho s čiernymi bodkami. Otec povedal, že taký kôň, ktorý má na zadku bodky, sa volá grošák a medzi koňmi má akési výsadné postavenie, len si nevedel spomenúť aké.

Cez rok som sa na ňom často hojdal, ale ako dni ubiehali, koník čoraz viac pustol, niekde už i farba odskočila, a pretože nám mama kupovala vždy novo a nové hračky, ostal nakoniec stáť nepovšimnutý na verande vedľa lipky. V celej svojej kráske a veľkosti sa mi opäť zjavil v ten deň, keď ma mama zavolať do prednej izby, zavrela potichu dvere a celá vzrušená sa na mňa zadívala.

„Pozri, si už veľký a rozumný chlapec,“ začala a to neveštilo nič dobrého, lebo vždy, keď mi udelila tento titul, voľačo odo mňa chcela, najčastejšie také veci, s ktorými som sa len ťažko mohol rozlúčiť. Keď začal brat plakať, lebo som mu nechcel požičať svoje nové auto, povedala iba, že som jej veľký a rozumný chlapec, a ja som hneď vedel, že mu to auto mám dať, aby bol v dome pokoj.

„Vieš, teraz, keď stavíme dom,“ pokračovala mama, „potrebujeme ako soľ každú korunu, a keby sme chceli kúpiť Jožkovi pod stromček nového koňa, stálo by nás to veľa peňazí. A čo som si všimla, od leta si sa na ňom ani raz nehojdal. Keď ho otec trochu opraví, bude zasa ako nový. Čo povieš?“

Čo som mohol povedať? A veru som ani nič nepovedal, lebo mama ma k sebe privinula, silne mi stlačila hlavu a dodala: „Vedela som, že si rozumný. Ale nikomu ani muk, toto bude tajomstvo len nás dvoch. Však vieš, že oni sú ešte malí.“

Keď toto povedala, odbehla rýchlo do kuchyne, lebo na sporáku sa jej voľačo pripaľovalo a bolo to cítiť až sem aj cez zatvorené dvere.

Uvažoval som: je pravda, že sú ešte malí. Tohto roku aj tak dostanem iné hračky a možno oveľa krajšie ako starý kôň. Najviac ma však blažilo pomyslenie, že budeme mať obaja s mamou tajomstvo. Povedala však, že koňa opraví otec, tak akí dvaja? Do troch som ešte napočítal vedel. Už som chcel vstať, že sa jej idem na to spýtať, ale vtom mi prišlo na um, ako sa mama so všetkými vážnejšími problémami vždy najprv poradila so mnou a len potom, keď bola vec hotová, povedala všetko otcovi. Ani o tom, že sa nám narodí Majka, otec vôbec nevedel. Aj vtedy ma zavolať mama do prednej izby a tajnostkársky sa ma spýtala, čo by som povedal na to, keby sa nám narodilo malé dievčatko alebo chlapček. Povedal som, že radšej chlapček, ale mama povedala, že veď to sa ešte uvidí. A ešte v ten deň, pri večeri, to aj všetkým oznámila. Sestra začala od radosti výskať, že bude mať novú sestričku, brat nepovedal vôbec nič, len sa dlho a smutne pozeral do mojich očí. Otca táto novinka tak prekvapila, že hneď položil lyžicu, vyskočil zo stoličky, objal mamu a celý rozziarený hovorí: „Čo poviete, deti. To je ale radostná novina. Kto by sa bol nazdal! Už aj z tohoto je jasné, že v našej rodine sa otec dozvedel všetko iba na poslednú chvíľu.“

Zdalo sa mi, že mňa má mama zo všetkých najradšej, ešte radšej ako otca, lebo ako vravievala, naňho sa nedalo vždy spoľahnúť.

Z tých Vianoc, keď brat dostal môjho koňa, si najlepšie pamätám, ako ma strašne prekvapilo, že kôň je celý zelený. Keď sme ostali s mamou chvíľu sami, spýtal som sa:

„Prečo je zelený ako žaba?“

„Vidíš ho, nemožno sa naňho v ničom spoľahnúť,“ povedala mama a mala na mysli otca. „Všetko odkladal na poslednú chvíľu, až nakoniec nedostal farby. Tak ho natrel tou, čo mu ostala od jari, keď sme maľovali bránu.“

Bratovho koňa som pre zmenu pomenoval ja a dal som mu meno Maskáč, lebo mi veľmi pripomínal vojenské maskované autá, ktoré sme videli na letisku.

Mama po čase odtrhla z kalendára posledný novembrový list, začal sa december a my sme sa opäť tešili na Vianoce. Prezra-

STANO DUSÍK

Vianočný kôň

Stano Dusík: Vianočný kôň

dila mi, že povie Jožkovi, kto nosí darčeky a že príde o Maskáča, lebo na rade je Gabika a dom je ešte stále rozostavaný. Bola to pre mňa ešte väčšia rana, ako keď som minulého roku počul, že prídem o Grošáka, lebo to sladké tajomstvo, ktoré nás spájalo, malo sa rozplynúť. Ale ako sa sviatky približovali, mama mala čoraz viac roboty a celkom zabudla, že má brata zasvätiť do nášho tajomstva. Dva týždne pred Vianocami kôň zmizol a ja som musel čakať ešte tri dni, kým si to brat všimol a konečne sa ma spýtal:

„Nevidel si môjho koňa?“

„Odniesli ho anjeli, aby ho dali do pucu,“ povedal som. Už dávno som si takúto odpoveď pre neho pripravil, lebo som vedel, ako ho to vyvedie z miery. Naozaj nechápal, čo majú anjeli čo nosiť jeho koňa a takisto nevedel, čo znamená dať niečo „do pucu“. Myslel asi, že „puc“ je nejaký stroj, lebo vyvalil na mňa oči a opísal pred sečkovicou, pri ktorej sme stáli, kruh a preglgol. V duchu asi pripúšťal aj takúto možnosť, lebo za všetky tie zbojstvá, čo od minulých Vianoc popáchal, mohli s ním anjeli porobiť aj oveľa horšie veci. Upokojil sa, až keď som mu vysvetlil, že slovo „puc“ nemá nič spoločné so slovami „cimprcamp“ a že tak hovoria veľkí ľudia, keď niečo opravujú.

„Ako to vieš? Videl si ich?“

„Pravdaže, aj mi to povedala.“

„Kto ti to povedal?“

„Mama predsa.“

„A mama je anjel?“

„No a? Čo si si myslel!“

Videl som, ako sa hlúpo cíti, keď mi kladie takéto otázky, no nechcel sa dať načisto pokoriť, lebo vedel, že je už totálne porazený, čo som poznal podľa toho, ako sa mu zapalovali uši. Zvrtol sa a bežal rovno za mamou do kuchyne.

Toho roku dostala Gabika na Vianoce krásneho červeného koňa. Otec ju mal z nás najradšej, a tak si dal záležať. Bolo to vidieť na prvý pohľad, lebo na rozdiel od Maskáča mal tento kôň nielen belmá a čierne oči, ale aj mihalnice. Musel som so závišťou priznať, že bol o máličko lepšie vyfarbený ako môj Grošák, hoci ten prišiel pod stromček rovno z fabriky na hračky. Gabika bola šťastná a keď už sedela na koni, kričala na brata:

„Darmo sa o tebe nehovorí, že si kazisvet. Keby si si bol svojho koňa lepšie šaňoval, mohli sme jazdiť spolu.“

Nato odcválala nevedno kam. Brat celý očervnel a už chcel čosi povedať, ale vtom si všimol môj prísny a mužný pohľad a zavrel ústa. Nuž, bratku, tajomstvo je veľká vec, pomyslel som si. Ale potom predsa otvoril ústa a zakričal na Gabiku:

„A vieš, môj bol aspoň poriadny zelený kôň, ale toto? Je to obyčajný vták-ohnivák!“

„Je to najohnivejší tátoš pod slnkom,“ volala Gabika priškrteným hlasom, ako keby bola v ktovie akej diaľke a vietor jej odnášal slová priamo od úst.

Koník mal zasa nové meno a ja som začal rozmýšľať o tom, aké asi bude meno tohto statočného koníka na budúce Vianoce. Ale keď na budúci rok dostala koňa Májka, bol biely ako fabrický, vyzeral zasa ako môj starý známy Grošák. Niežebý sa otcova fantázia už vyčerpala, ale v zhanke za vianočným stromčekom načisto stratil hlavu, ako tvrdieval mame, keď sa vždy večer v dobrej nálade vracal z Trnavy. Všetci sme videli, že ju má na krku, a tak sme ho nebrali vážne. Iba Gabika sa ma raz opýtala, či má otec viac rezervných hláv. Nakoniec stromček predsa len zohnal, ale na farby zabudol ako na smrť. A tak použil bielu acetónku, čo mu ostala po natieraní okien. Ešte šťastie, že mama ušila nové sedlo a postroj, a tak kôň opäť vyzeral ako nový.

Keď otec zazvonil na zvončeku, nahrnuli sme sa všetci do prednej izby a každý hľadal kopu s ceduľkou so svojím menom. A hoci Majka ešte čítať nevedela, bežala rovno ku koňovi, ktorý akoby žiaril svojou bielosťou v slabom svetle elektrických sviečok. Ľahko si vedela domyslieť, že kôň

je jej, lebo my sme už každý svojho mali. Mama jej pomohla vysadnúť, ale dlho sa nehojdala, lebo zrazu čosi prasklo a Majka sa aj s koňom zrútila na koberec. Dvihali sme ju všetci, hladili po hlave, otec jej vreckovkou utieral slzy a všelijako nežne sa jej prihovárал. Keď sme s bratom videli, že je v dobrých rukách, vrhli sme sa ku koňovi, aby sme preskúmali príčinu nešťastia. Koňovi sa prelomili všetky štyri nohy, dalo by sa skôr povedať, že nohy sa mu rozsypali. Odškeril som kúsok vrecoviny, ktorou bola potiahnutá drevená kostra, a z diery sa vysypal nažltlý prášok.

„Prežral ho črvotoč,“ vyhlásil brat znalecky. Pri páde sa na niektorých miestach odlúpila acetónová farba a brat dodal: „Červeného mala Gabika.“

Dlho sme hľadali, až sme našli kúsok zelenej farby z jeho Maskáča, lebo si to vyslovene želal.

Raz pred Vianocami sa u nás dušoval strýko Grznár, že nedá svojim deckám ani čo by za necht vošlo, lebo ho celý rok iba jedovali. Vraj mu bude celkom fuk, či si oči vypláču, lebo nie. „Urob, ako myslíš, Štefan,“ povedal mu vtedy otec, „ale ja by som neznesol na Štedrý večer v dome plač.“ Bola to pravda, lebo aj keď sa na otca nedalo vždy spofahnúť, na Štedrý večer už od rána behal po celom dome, zakuroval v kachliach, šupal zemiaky, mlel mak na pupáky a robil aj horšie, chlapa nedôstojné roboty, len aby sme boli všetci šťastní.

Keď nám bolo jasné, čo zničilo koňa, pozreli sme sa s bratom opäť do izby a nechceli sme veriť vlastným očiam. Otec kľáčil na štyroch, na chrbte mal bielu plienku, na nej sedela Májka a spievala tenučkým hláskom:

„Nápoj mi, má milá, môjho konička . . .“

Otec ju nosil po izbe ešte aj vtedy, keď sme už my boli po večeri, lebo ani za svet nechcela zliezť. Len Gabika podchvíľou odbehla od stola a strčila mu do úst zemiak alebo kúsok kapra či oblátky. Smiali sme sa, lebo otec nielenže už dobre behal po štvornožky, ale za tú chvíľu sa tak vžil do úlohy koňa, že vyhadzoval zadnými kopytami a z času na čas zaerdžal. Ale keď si pýtal trochu vína, mama povedala, že pre koňa je najzdravšia voda a že pokiaľ bude koňom, nedostane ani hlt. Otec sa odplazil do jedného kúta a Majke povedal, že teraz sú v rieke a koniček pije vodu. Vedeli sme, že je to len finta a že si potreboval trochu oddýchnuť, lebo už bol celkom vyčerpaný. Mama sa smiala, až jej slzy tiekli, a keď si ich utrela rožkom zástery, povedala:

„Dám vám hádanku. Ktorý kôň bol zo všetkých najkrajší?“

Brat sa hneď prihlásil dvoma prstami, ako keby sme boli v škole, a keď mu mama udelila slovo, vyskočil ani struna a už chcel spustiť, keď sa z kúta, kde sa otec napájal, ozvalo chrapľavé: „Ja!“

Ale brat povedal, že to neplatí, lebo otec sa nehlásil a potom zaropotal:

„Prosím, najkrajší vianočný kôň spomedzi všetkých vianočných koňov na svete je náš tatíčko.“

Cez noc napadlo plno snehu a na prvý sviatok vianočný sme boli na ulici a hádzali sme do nášho domu snehové gule. S pleskotom sa prílepovali na sivú omietku, až bola stena celá vybodkovaná. A vtedy sa mi zdalo, že náš nový dom je grošovaný kôň a my sme malé črvotoče, ktoré najlepšie počuješ v noci, keď sa zavírtavajú do dreva, ako keď natáhuješ náramkové hodinky. A keď si ťa pritúli na hrud' mama alebo otec alebo keď priložíš ucho k hodinkám, počuješ, ako vo vnútri niečo tiká.

A. ZÁBORSKÁ: ZABRÁNILI NÁM
PODAŤ POZMEŇOVACIE NÁVRHY!

Brusel/Bratislava 26. novembra (TASR) - Výbor Európskeho parlamentu pre práva žien a rodovú rovnosť dnes v hlasovaní v pomere 19 ku 15 opätovne schválil kontroverznú správu poslankyne Edit Estrella o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a právach. Podľa slovenskej europoslankyne Anny Záborskej pritom boli porušené práva poslancov aj rokovací poriadok parlamentného výboru. Poslanci totiž nedostali možnosť podať pozmeňovacie návrhy o texte, ktorý plénum parlamentu počas októbrovej plenárnej schôdze odmietlo a vrátilo na prerokovanie vo výbore.

„Som v parlamente už druhé volebné obdobie a na takéto hrubé porušenie rokovacieho poriadku si nepamätám. V snahe za každú cenu preláciť správu cez parlament tentokrát socialisti nerespektovali základné pravidlá parlamentnej práce. Hneď po hlasovaní som požiadala o pripojenie menšinového stanoviska k uzneseniu výboru a zvažujem aj ďalšie kroky. Takúto hrubú ne-

MARGITA IVANIČKOVÁ

úctu voči demokratickým postupom jednoducho nie je možné tolerovať,“ zdôraznila Anna Záborská.

Správa o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a právach poslankyne Edit Estrella vyvolala v októbri vlnu kritiky vo viacerých členských štátoch EÚ, pretože vstupuje do oblastí, ktoré sú vo výlučnej právomoci členských štátov, ako je vzdelanie, zdravotná starostlivosť a etika. Správa sa snaží obmedziť základné ľudské práva, predovšetkým právo na život, slobodu slova, slobodu viery, vyznania a náboženského presvedčenia, práva dieťaťa, ako aj právo rodičov vychovávať svoje deti v súlade s ich hodnotovým presvedčením.

Zároveň správa propaguje potrat ako ľudské právo, hoci takéto právo nemá oporu v záväzných medzinárodných ľudskoprávných dokumentoch a zmluvách. Snaží sa tiež zaviesť sexuálne vzdelávanie, ktoré neberie ohľad na ľudskú dôstojnosť a propaguje práva založené na sexuálnej orientácii ako ľudské práva napriek tomu, že základné ľudské práva sú vždy univerzálne a prináležia každému človeku bez ohľadu na po-

hlavie, rasu, náboženstvo, alebo príslušnosť k akejkoľvek skupine.

„V týchto dňoch dostávam ja aj moji kolegovia stovky emailov od občanov zo Slovenska a ďalších členských štátov EÚ. Občania v nich vyjadrujú svoj nesúhlas s touto správou a žiadajú poslancov, aby ju odmietli. Som vďačná za túto podporu a verím, že aj vďaka nej sa nám ešte podarí túto škodlivú správu zastaviť,“ dodala Záborská.

TASR informovala poslankyňa EP Anna Záborská.

UPOZORNENIE: TASR zverejňuje vyhlásenia, stanoviská, oznámenia v pôvodnom znení, dodanom zadávateľom, bez redakčnej úpravy. V zmysle § 5, ods. 2 zákona č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve TASR nezodpovedá za obsah týchto informácií. Zverejňovanie vyhlásení, stanoviská a oznámení orgánov verejnej moci vykonáva TASR v zmysle § 3, ods. 5 zákona č. 385/2008 Z. z. o tlačovej agentúre Slovenskej republiky ako službu vo verejnom záujme.

jed

Vyháňanie nedele

DIEŤA Z MAŠTALE

Je to zvláštne
Ako vtedy
tak aj dnes
stále tie isté hviezdy
visia na nebi
Ako v čase sčítania
Quiriniovhov ľudu

On
ešte v nebytí
už vedel
aj o tých nad nami
aj o tých, čo boli
sú
a ešte len svietiť
budú

On
ešte v nebytí
vedel, jak advent v nás
znetvorila
splašené preteky

Ktosi chce,
aby sme zabudli
na staré svetlo
z hviezd,
na to, že nikto viac
len
On sám
je darom najväčším
Darčekom
navěky

FALSUMSONET

Ani pavučina nie je taká protivná -
priznaná pasca na svet v kvapke rosy
neprieči sa jej ani krok nôh bosých
aj keď ním hlavy kvetov zotína

To naše hlavy vyváliaťme si na kláty
krotúčko, dobrovoľne a vedome
V hardporne si píska holá Salome
virtuálny prach už sa mení na zlatý

Nech žije sloboda zdúhovených figurín
podobáme sa im čoraz viac a viac
úloha plnená - byť free, cool a in.

Falošnými kartami hrajú aj bezrukí
čierna je za bielu, týždeň je za mesiac
Križ na chrbte nosia aj čierne pavúky

SAMOTA TA TA TA TÁ

Modlivka nábožná
celým svetom blúdi
škaredú nálož má
plnú pekných ľudí

Femme fatale, ohava
s mejkapom prísavky
nezdúchne, zostáva
s pohľadom do diaľky

Lačno a pažravo
kŕmi sa výlučne
len biopotravou

Staré jedlá skúša
až po nej zostane
ohlodaná duša

VYHÁŇANIE NEDELE

Modravá guľa
visí na jej konskom vlase
Takto sa hojdal
nad Damoklom obojperný meč
Len krátky ponor
už je to tu zase -
Nech priečna siedma zmizne
Preč!
Preč!
Preč!

Zrýchlená amplitúda láka
Žerte,
láskajte mi moje vrcholy!
Dlaň pod ich hrotom sladne
ako vločka
v ústach úbožiaka
Veď hriech v anestéze
predsa nebolí
Žerte!

Lastminute sa stane povinný
do posledného dychu
žerte
sedem dní v týždni
nech niet času
nebodaj
z niečoho sa vyviniť
Viem, priečna siedma
taký nápor
nepamätá
Asi to bude tým
rytierom sitnianskym
dal niekto
Diazepam

Pri príležitosti celosvetových osláv 1100. výročia príchodu svätých Cyrila a Metoda k starým Slovákom na Veľkú Moravu, ktoré sa konali v Ríme od 10. do 16. septembra 1963 a v rámci ktorých bol posvätený Ústav svätých Cyrila a Metoda, konalo sa zakladajúce zhromaždenie Slovenského ústavu, ustanovizne slovenských vedeckých pracovníkov v zahraničí.

Toto zhromaždenie sa uskutočnilo po niekoľkých poradách a dlhých diskusiách, ktoré slovenskí vzdelanci žijúci v exile viedli o tom, ako efektívne koordinovať spoluprácu slovenských vedcov v slobodnom svete a napomáhať ich činnosť. Diskutovalo sa o dvoch organizačných formách: jednou bola 'Slovenská akadémia', druhou bol 'Slovenský ústav'. Vzhľadom na to, že 15. septembra 1952 opäť Teodor J. Kojš OSB založil pri opátstve sv. Andreja-Svorada v Clevelande Slovenský ústav, ktorému dal k dispozícii nielen primerané existenčné podmienky, ale aj vhodnú organizačnú štruktúru - jeho riaditeľom sa stal historik František Hrušovský (1903 - 1956) - a s ohľadom aj na iné objektívne danosti, medzi iným aj na založenie Ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme a na existenciu Slovenskej akadémie vied v Bratislave, ktorá, či sa to niekomu páči alebo nie, nadviazala na Slovenskú akadémiu vied a umení, v konečnej fáze výmeny názorov sa dospelo k záveru, aby sa neprijala honosnejšia forma „akadémie“, lež aby sa dala prednosť skromnejšej forme „ústavu“.

Na základe vzájomných rokovaní došlo k dohode, v ktorej sa stanovilo, že Slovenský ústav ako ustanovizeň slovenských vedeckých pracovníkov v zahraničí má dve samostatné zložky, Slovenský ústav v Clevelande a Slovenský ústav v Ríme, pričom opäť Opátstva sv. Andreja-Svorada v Clevelande je protektorom Slovenského ústavu v Ríme.

Stanovy Slovenského ústavu v Ríme určovali tieto štyri základné ciele:

- organizovať slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov v zahraničí;
- koordinovať ich kultúrnu, najmä vedeckú prácu, vydávať ich diela hlavne vo svetových rečiach;
- sprítomňovať účasť slovenského ducha na tvorení kultúrnych hodnôt v súlade s kresťanským charakterom slovenského národa a jeho samobytnosťou;
- reprezentovať slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov v zahraničí.

Pod egidou Slovenského ústavu sa sústredila predovšetkým vydavateľská činnosť v cudzích jazykoch, pretože výsledky výskumnej činnosti slovenských vedeckých pracovníkov bolo potrebné predstavovať na medzinárodných fórach v hlavných svetových rečiach. Slovenské vydavateľstvo svätých Cyrila a Metoda v Ríme vydávalo - okrem jedinej výnimky - svoje knihy iba po slovensky. Tak v roku 1958 vyšli v edícii Series Cyrillomethodiana prvé dve anglické monografie: prvá Anglo-Saxon and Slovak-Avar Patterns of the Cuhbert Gospel: A Study in the Slovak Art of the Early Carolingian Era z pera umenovedca Jozefa G. Cincíka, druhá The Glagolitic or Roman-Slavonic Liturgy z pera liturgistu Štefana Smržíka SJ a v roku 1961 začal vychádzať vedecký zborník Slovak Studies (Slovenské štúdie).

P. Michal Lacko SJ, ktorý spolu so Štefanom Náhalkom, P. Basilom Hrinom OSB (*1923), P. Remigiom Verostkom OSB (*1926) a P. Félixom J. Litvom SJ stál nielen pri zrode Slovak Studies, ale ich redigoval až do svojej predčasnej smrti tak, že sa natrvalo

vpísal do dejín slovenskej historiografie, o počiatkoch a cieľoch tohto vedeckého zborníka povedal: „Cieľom Slovak Studies bolo, je i zostáva informovať na vedeckej úrovni univerzitnú svet o Slovensku a Slovákoch. Treba si uvedomiť, že keď toto vedecké periodikum vzniklo, tak sa o Slovensku a Slovákoch takmer nikde nepísalo. Svet o nás jednoducho nevedel. Inorečo-

vak Studies vyšli v roku 1961. Prvý zväzok, s podtitulom Historica 1, obsahoval 12 štúdií podávajúcich prierez slovenských dejín. Druhý zväzok, s podtitulom Philosophica 1, bol zborník na počesť ruského filozofa Nikolaja Onufrijeviča Losského (1870 - 1965), ktorý v rokoch 1942 - 1945 pôsobil na Slovenskej univerzite v Bratislave ako riadny profesor. Obidva

vedenského ústavu sa konalo viacero vedeckých podujatí. Spomedzi nich načim spomenúť medzinárodnú konferenciu o slovenskej kultúre, usporiadanú v Ríme roku 1975 spolu so Svetovým kongresom Slovákov, ako aj sériu vedecko-náučných sympózií o Slovensku - o slovenských dejinách (1975), literatúre (1976), jazyku (1979) a o umení (1981) - ktoré sa ko-

Cyrila a Metoda v Ríme 1963 - 1988 i viaceré personálne bibliografie, napríklad Jozefa Cígra-Hronského, Gorazda Zvonického, Štefana Náhalku, Michala Lacku, Milana S. Ďuricu, Mikuláša Šprinca, Štefana Vragaša, Andreja Žarnova, Františka Vnuka, Jozefa Heribana, Augustína Vyskoča, Jána Hnilicu, Karola Sidora a iných.

V roku 1971 autori prvého zväzku periodického zborníka Matice slovenskej Slováci v zahraničí taktné konštatovali tento žalostný stav a písali o snahe „poznať a registrovať celý komplex domácej a zahraničnej knižnej a časopiseckej produkcie, ktorý je jedným zo základných prameňov poznania dejín a života tretiny slovenského národa žijúceho v zahraničí“. Ich predstavenie uverejňovať v tomto zborníku bibliografickú prílohu sa však nepodarilo uskutočniť, pretože „politická normalizácia“, ktorá po roku 1968 natrvalo poznačila slovenské národné spoločenstvo, im to znemožnila. Táto situácia spôsobila, že v slovenskom zahraničí došlo v posledných štyroch desaťročiach k nenahraditeľným stratám dokumentov a prameňových materiálov svedčiacich o živote a činnosti spoločenstiev slovenskej diaspory, a to nielen v zahraničí, ale aj na európskom kontinente. Dnes už len zo zošitých stránok rozpadávajúcich sa novín a ojedinelých knižných súpisov roztratených v zabudnutých kalendároch sa možno dozvedieť, že napr. Slováci v Severnej Amerike vydávali kedysi 230 rôznych časopisov, z toho 7 denníkov v niekoľkotisícových nákladoch.

Slobodná výmena kultúrnych dober medzi Slovákami na Slovensku a Slovákami v zahraničí pred rokom 1989 nejstvovala. Napriek medzinárodným dohodám a zmlúvam o ľudských a občianskych právach mocensko-politické prekážky sa prekonávali len veľmi ťažko a staré problémy ostali bez riešenia. Kultúrnu činnosť a knižnú produkciu Slovákov v zahraničí „reálny socializmus“ Slovenskej socialistickej republiky nielenže ignoroval, ale proti nim aktívne bojoval. Nezaujímajúcich úradných predstaviteľov Slovenska v Česko-Slovenskej socialistickej republike o osudy Slovákov v zahraničí a o ich duchovné imanie je dodnes jednou z najtragickejších konštát súčasných slovenských dejín. Dva zväzky Slovenskej bibliografie v zahraničí z pera P. Mchala Lacku SJ a moja kniha Vydavateľské dielo Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme 1963 - 1988 chceli byť nielen suchým bibliografickým súpisom kníh resp. článkov, ale živou pripomienkou skutočnosti, že Slováci v zahraničí i zahraniční Slováci vedeli vždy veľkoryso pomôcť národu v núdzi. Ak počas prvej svetovej vojny bojovali za slobodu so zbraňou v rukách, v rokoch červenej totality bojovali za ten istý cieľ s knihou v rukách ...

Za prvé slovenské knihy, ktoré vznikli v Ríme, nemôžeme považovať tri zborníky z konca štyridsiatych rokov: Nádej víťazná, Vo vyhnanstve a Slovenská republika 1939 - 1949, lebo hoci sa zrodili na talianskej pôde, tlačiarensku čerň uzreli až v Spojených štátoch amerických. Prvými slovenskými knižnými publikáciami vytlačnými v Ríme po druhej svetovej vojne sú dve skromné zbierky satirických veršov Kumssty ... a Davaj, davaj!, ktoré vyšli v roku 1946. S ich vydaním je spojené meno básnika Rudolfa Dilonga (1905 - 1986).

V tomto období vyšlo v Ríme aj niekoľko politických memoránd, ktoré vydal Slovenský akčný výbor (SAV).

V roku 1946 vyšiel francúzsky pamätný spis „o jestvovaní Slovenskej Republiky a nutnosti uzavrieť s ňou mierovú zmluvu,“ spoločné memorandum Slovenského akčného výboru,

Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963 - 2013

vých prameňov bolo veľmi málo a tie, čo jestvovali, boli buď zastarané alebo tendenčné. Nejstvoval nijaký slovakistický časopis, ktorý by na serióznej úrovni vo svetových rečiach vzbudzoval záujem odborného publika o slovenskú problematiku. Anglický almanach Furdek vznikol len v roku 1962, Slovakia zmenila šýl pod vplyvom dr. Jozefa Pauču v roku 1963, keď msgr. Vojtech Bucko založil nemeckú Slovakei. Aj Slovenská akadémia vied v Bratislave začala publikovať Studia Historica Slovaca len v roku 1963.“

Vedecký zborník Slovak Studies vznikol na interdisciplinárnej základni so zámerom podporovať vedecké práce o Slovensku a o slovenskom národe. Za dvadsaťpäť rokov prispelo doň 72 autorov so 126 pôvodnými príspevkami napísanými v piatich svetových jazykoch. Rozpravy uverejňované v Slovak Studies sú redigované tak, aby zodpovedali prísny kritériám vedy a aby vyhovovali nielen odborníkom v slavistike, ale aj v iných vedeckých disciplínach. Časopis je takto užitočným študijným prostriedkom nielen pre vedeckých pracovníkov a vyučujúcich z odboru histórie, literatúry a filozofie, ale aj pre študentov a pre každého vzdelanca, ktorý má záujem o prehĺbenie svojich poznatkov o Slovensku a jeho kultúrnom živote v minulosti i v prítomnosti.

Charakteristickou črtou edičného programu Slovenského ústavu v Ríme je vydávanie vedeckej literatúry.

Ťažisko edičnej činnosti od začiatku spočívalo predovšetkým vo vydávaní vedeckého zborníka Slovak Studies, ktorý nepretržite vychádzal vyše 25 rokov. Prvé dva zväzky Slo-

zväzky zredigoval Štefan Náhalka. Počnúc tretím zväzkom, ktorý vyšiel v roku 1963 s podtitulom Cyrillo-Methodiana 1, začal Slovak Studies redigovať P. Michal Lacko SJ, ktorý ho redigoval až po ročník XXI. Zväzky XXII. až XXV. zredigoval Félix J. Litva, zväzok XXV. s Agostinom Viscom. V roku 1973 bola vymenovaná redakčná rada v zložení: Milan St. Ďurica, Dominik Hrušovský, Štefan Náhalka, Jozef M. Rydlo, Marián M. Stolarík, Jozef Tomko, Martina Tyborová, Jozef Vavrovič, František Vnuk a Teodorik J. Zúbek.

Sporadicky vychádzali nákladom Slovenského ústavu v Ríme aj iné vedecké monografie. Knihy, ktoré vyšli v edíciách Series cyrillomethodiana, Acta Academicorum Slovacorum a Slovackische Studien s ročenkou Slovak Studies a s inými vybranými knižnými dielami, tvoria od 15. septembra 1988 samostatnú edíciu Acta Academica Slovaca (43), v ktorej vychádzajú vedecké publikácie členov Slovenského ústavu v Ríme, najmä z odboru filozofie, teológie, práva, dejín, psychológie, literatúry a umenia.

Okrem vedeckého zborníka Slovak Studies a organizačného bulletinu Zvesti Slovenského ústavu v Ríme Slovenský ústav vydal sám alebo v spolupráci s inými poprednými európskymi nakladateľstvami celý rad kníh vo svetových rečiach a v slovenčine z odboru archeológie, umenovedy, dejín, práva, filozofie, teológie, psychológie, literatúry a hudby. Je to mimoriadny prínos do pokladnice slovenskej kultúry a obohatenie klenotnice vzdelanostného imania Európy.

Z iniciatívy alebo s podporou Slo-

nali v Zürichu v spolupráci so zaniknutším Združením priateľov Slovenska vo Švajčiarsku.

Členstvo v Slovenskom ústave je riadne, čestné a podporujúce a rozhoduje o ňom voľbou predsedníctva. Organmi Slovenského ústavu sú: plennárne zhromaždenie, predsedníctvo, vedecké odbory a rozhodcovský súd. V úrade predsedu sa doteraz vystriedali Anton Bugan (*1906), Štefan Náhalka, Jozef Vavrovič (*1910 - 1994), Milan St. Ďurica (*1925) a Ivan Kútny; vo funkcii generálneho tajomníka P. Félix J. Litva SJ, Jozef M. Rydlo (*1948), P. Michal Lacko SJ a Agostino Visco (*1930 -).

Aby sme pochopili situáciu spred päťdesiatich rokov načim zopakovať niekoľko skutočností.

Keď v roku 1959 nákladom Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine vyšla Bibliografia kníh v západných rečiach týkajúcich sa slovenských vecí vydaných od XVI. storočia do roku 1955, jej autor Jozef Kuzmík musel v úvode napísať: „Pritom netreba pokladať za nedostatok, že v bibliografii nie je zaregistrovaná emigrantská literatúra vydaná v poslednom desaťročí v západných kapitalistických krajinách, ktorá podľa nášho názoru nemôže priniesť nič závažného k osvetleniu nášho domáceho vývoja.“ Dôkazom neodôvodnenosti tohto tvrdenia sú dva zväzky Slovenskej bibliografie v zahraničí Michala Lacku, ktoré vydal Slovenský ústav v Ríme v roku 1967 za obdobie 1945 - 1965 a v roku 1977 za obdobie 1966 - 1975. Ďalším dôkazom pomýlenosti citovaného úsudku je aj moja práca Vydavateľské dielo Slovenského ústavu sv.

Slovenskej národnej rady v Londýne, Slovenskej ligy v Amerike a Kanadskej Slovenskej ligy adresované mierovej konferencii „o zmysle jestvovania Česko-Slovenska“, potom memorandum, „o situácii katolíkov na Slovensku“ a napokon pamätný spis „o nutnosti plebiscitu na Slovensku“. O rok neskôr to bolo anglické memorandum, adresované senátu Spojených štátov amerických, „o ratifikácii mierových zmlúv podpísaných alebo čo má podpísať Česko-Slovensko“, „žiadost' Organizácii spojených národov vo veci súdu nad prezidentom Dr. Jozefom Tisom a inými predstaviteľmi Slovenskej republiky“ a „apel Ekonomickej rade Organizácie spojených národov a vyvezení slovenského obyvateľstva Čechmi do Sudet“.

Poprave dr. Jozefa Tisu (1880 - 1947) vyšlo pre rímske cirkevné kruhy latinské memorandum o prezidentovi Slovenskej republiky.

O skutočnej vydavateľskej činnosti možno začať hovoriť až v roku 1949, keď dr. Ignác Zelenka založil „zvestník krúžku priateľov Večného mesta“ Rím s rovnomennou knižnou edíciou, v ktorej vyšlo päť knižných publikácií - kniha Jána Okáľa Svätý rok 1950, dve knihy Ignáca Zelenku Vatikán, sldle Námestníka Kristovho a Svätá Stolica a dva preklady: Angelo Colomba, Sv. František z Assisi a Igino Giordani, Pápež, Cirkev a Rím.

Od zániku časopisu Rím a jeho edície až do vzniku Slovenského vydavateľstva svätých Cyrila a Metoda slovenské knihy vychádzali v Ríme len sporadicky. O systematickejšom vydávaní možno hovoriť až po založení Ústavu svätých Cyrila a Metoda a Slovenského ústavu.

Podalostiach roku 1989 udiavšich sa v európskej záujmovej sfére Sovietskeho zväzu bolo jasné, že v strednej a stredovýchodnej Európe odzvonil umieračik červenému prízraku a komunizmus sa ocitol v prepahlisku dejín.

Pre slovenských exulantov zrazu povstala úplne nová situácia na ktorú neboli pripravení, ako na ňu neboli pripravení ani Slováci na Slovensku, a vonkoncom nezáležalo či boli veriaci alebo neveriaci, angažovaní či pasívni - jediné štruktúry čo boli na zánik totalitného režimu viac-menej pripravené boli štruktúry Štb.

To, o čom exulanti snivali a za čo roky rokúce žertvovali sa zrazu stávalo skutočnosťou. A zrazu sme zistili, že my nepoznáme súčasné Slovensko a ono nepozná nás.

Pod páde totalitného režimu však nastala príležitosť môcť sa vrátiť a pomáhať, ako však pomáhať tomu, komu pomôcť chcete lebo viete, že ju potrebuje a on vašu pomoc nielenže odmieta, ale vám ju znemožňuje poskytnúť mu ju.

Od jeho založenia, námerou Slovenského ústavu v Ríme bolo umožniť inštitucionálne bádanie prameňov k slovenským dejinám.

Preto cieľom predsedníctva Slovenského ústavu v Ríme pod vedením jeho predsedu v tých časoch Milana S. Ďuricu bolo vytvoriť podmienky na vznik Slovenského historického ústavu v Ríme. Aj sa tak stalo - bolo to dňa 29. novembra 1991 v aule Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme. Keďže sme vedeli aké podmienky bolo treba splniť, aby Slovenský historický ústav v Ríme sa mohol stať riadnym a pravoplatným členom Medzinárodnej únie archeologických, historických a umenovedných ústavov v Ríme, naša predstava bola - dnes to môžeme povedať - romantická, až naivná. Odovzdať do vena Slovenskému historickému ústavu v Ríme 30-ročnú aktivitu Slovenského ústavu v Ríme, predovšetkým vydavateľskú aktivitu:

štvrtstoročnú vedeckú ročenku Slovenského ústavu v Ríme Slovak Studies. Povedať, že sme nepochodili tak, ako sme si to predstavovali prekračujú rámec tejto konferencie.

Na rozdiel od iných krajín a štátov sa Slovensko po 16. Novembri 1989 sa postavilo macošsky voči exulantom, voči exilu, ktorý novovytvorené mocenské štruktúry považovali za rakovinotvorný prvok, pretože slovenský politický exil stál unisono na myšlienke štátnej samostatnosti Slovenska - svoje by vedel povedať napríklad arcibiskup Hrušovský, ktorý namiesto toho, aby mohol po rokoch exilu pôsobiť doma na Slovensku, stal sa pápežským nunciom v Bielorusku - pápež Ján Pavol II. si akiste povedal, nechcú ťa doma, nuž pôjdeš inam: Nemo propheta in patria sua, píše nie jeden, ale každý jeden zo 4 evanjelistov... Môžem však povedať, že v nových podmienkach sme hľadali všetky možné spôsoby na to, aby sa táto naša myšlienka uskutočnila. Preto keď som dostal v roku 2006 ponuku kandidovať do Národnej rady Slovenskej republiky, prijal som ju aj preto, aby som našiel v NR SR politický konsenzus na prijatie zákona o zriadení Slovenského historického ústavu v Ríme. Zákon prešiel, bol prijatý naprieč politickým spektrom dokonca s potleskom, nepodarilo sa však prelomiť veto hlavy štátu, ktorá podľahla lobbingu parciálnych záujmov ako pravého a ľavého politického spektra slovenskej politickej scény, tak krátkozrakým záujmom niektorých univerzitných a akademických kruhov (Ivančo, TU).

Keď sa nepodaril projekt Slovenského historického ústavu v Ríme pričinením Kongregácie saleziánov sv. Jána Boscu vznikol Ústav dejín kresťanstva na Slovensku, ja som založil edíciu Libri Historiae Slovacia, ktorej Slovenský ústav v Ríme je jedným z dvoch odborných garantov v súčasnosti s Katedrou dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a v ktorej od jej vzniku vyšlo 35 špičkových vedeckých publikácií, a tak Slovenský ústav v Ríme prináša v nových podmienkach čím ďalej tým viac okliešťovanej slobody to, čo je v jeho silách a to čo môže.

Je evidentné, že Slovenský ústav v Ríme, ustanovíten slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov, čaká inakšia budúcnosť, či nová perspektíva, to zostáva rečnickou otázkou.

Nemusím opakovať, že súčasné Slovensko odignorovalo všetko, či takmer všetko, čo pozitívne vzniklo v štruktúrach diaspory, zvlášť exilu. Ak sa však odchádzajúce slovenské generácie, dožívajú toho, že opäť „levy prichádzajú“ a euroatlantické štruktúry nútia aj náš slovenský národ vo vlastnom obnovenom štáte vzdávať sa bimilenárnych kresťanských hodnôt, zatracovať kultúru života a tolerovať kultúru smrti, tak môžeme akiste nie neoprávnené parafrázovať Shakespearove slová a konštatovať: „Something is rotten in the states of Europe“, niečo páchne v štátoch Európy...

Jedným z dôkazov je aj táto pionierska konferencia, ktorá takmer po štvrtstoročí metaforicky povedané „objavuje Ameriku“ - aj na tomto neodškriepiteľnom fakte jasno vidieť do akej miery totalitný komunistický režim geneticky poznačil slovenské národné spoločenstvo.

Karol Strmeň v básni Testament napísal, parafrázujem:

Urobili sme, čo sme mohli,
Urobili sme, čo sa dalo,
Ostatné sme Pánu Bohu zanechali...

JOZEF M. RYDLO

Storočnica biskupa Gábriša

Uplynulo sto rokov od narodenia Júliusa Gábriša, arcibiskupa-in-pectore, ktorého život bol výrazne poznačený krutosťou 20. storočia. Svetlo sveta uzrel v pozitavskej obci Tesáre nad Žitavou (dnes: Tesárske Mlyňany) 5. decembra 1913. Strednú školu navštevoval v neďalekých Zlatých Moravciach, kde maturoval v júni 1933. Po maturite študoval na Bohosloveckej fakulte v Bratislave a za kňaza ho vysvätil biskup Pavol Jantausch 26. júna 1938.

Prvý rok po vysviacke pôsobil ako kaplán v Holíci a Stupave. V roku 1939 biskup Jantausch, ktorý spoznal jeho pedagogické schopnosti a záľubu v prírodných vedách, ho vyzval, aby si vykonal ďalšie štúdium v tomto odbore. V tomto čase totiž prešlo trnavské gymnázium pod správu trnavskej apoštolskej administratúry a stalo sa „biskupským gymnázium“. S tým boli spojené určité problémy: bolo treba nahraďovať českých profesorov, ktorí odišli zo Slovenska a zároveň dať gymnáziu punc katolíckeho učilišťa. Biskup Jantausch riešil tieto nedostatky tak, že určitých kňazov ustanovil za stredoškolských profesorov. Medzi nimi bol aj Július Gábriš, ktorý sa potom v septembri 1939 vrátil na univerzitu ako študent Prírodovedeckej fakulty. Po prvej štátnej skúške začal pôsobiť - od septembra 1941 - ako profesor na biskupskom gymnázium v Trnave. Jedným z jeho žiakov bol Miroslav Válek, ktorý sa podivnou hrou osudu stal neskoršie ministrom kultúry a pod ktorého správu patril aj „dôzor nad cirkvami“. Teda v určitom zmysle bol politickým šéfom svojho niekdajšieho profesora. Medzi profesorom a žiakom sa vytvoril priateľský vzťah, ktorý v neskorších časoch prišiel Dr. Gábriš už ako biskupovi veľmi vhod.

V roku 1944 bol Július Gábriš promován na doktora prírodných vied (RNDr.) a na trnavskom gymnázium pôsobil až nedobrovoľného odchodu z pedagogického poľa v roku 1950. Medzitým sa totiž odohrali v Strednej Európe veľké politické zmeny, v dôsledku ktorých Slovensko stratilo svoju samostatnosť. V obnovenom Česko-Slovensku bola nastolená vláda ľudovej demokracie, v ktorej kontrolu nad školstvom vzala do rúk Komunistická strana. Všetky cirkevné školy a internáty boli „poštátnené“, t.j. bez náhrady zhabané a náboženský vplyv bol v nich potláčaný. Kňazi, rehoľníci a rehoľné sestry pracujúci v školstve boli vystavené nátlaku a tí, čo neodišli „dobrovoľne“, alebo „na vlastnú žiadosť“ boli v prvej polovici päťdesiatych rokov odstránení násilne. A tak v lete 1950 odchádza zo služieb školstva aj Dr. Július Gábriš a nastupuje svoju pastoračnú činnosť.

Päťdesiate roky minulého storočia predstavujú jedno z najťažších období v dejinách Cirkvi na Slovensku. Ateistický režim si vzal za cieľ vyradiť náboženstvo z verejného života. Nastáva otvorený boj o dušu národa. Vládna moc využila všetky mocenské prostriedky, ktoré mala po ruke, aby urobila z Cirkvi na Slovensku poslušnú organizáciu, nad ktorou by mala úplnú kontrolu. Režim sa pri tom riadil starým a osvedčeným heslom *Divide et impera*, (Rozdeľ a opanuj). Najprv oddelil kňazov od biskupov tým, že biskupov uväznil, alebo držal v domácej väzbe. Kňazov potom nútil k spolupráci v rámci tzv. Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva. Tí, čo sa nechali zlákať, sa stali známymi pod menom „vlasteneckí/mieroví kňazi“ a boli za svoju spoluprácu odmeňovaní. Tí, čo sa nechceli podvoliť, skončili v žalároch, pracovných táborech, alebo boli zbavení štátneho súhlasu potrebného k pastoračii. Z dôvodov, ktoré ťažko pochopiť, medzi vlasteneckými kňazmi sa ostihol aj Július Gábriš. Z pedagogickej práce sa vracia do pastoračie. Svoju kňazskú činnosť znovu začína ako kaplán v Urmíne (dnes: Mojmirovce), ale už v septembri 1951 sa stáva dekanom v Jablonici. Neskoršie v Novom Meste nad Váhom. On, ako aj mnohí jeho spoločníci, dokonca aj jeho biskup Ambróz Lazík, videli v spo-

lupráci s komunistickým režimom menšie zlo. Boli presvedčení, že minimálnou spoluprácou s režimom môžu zachrániť viac, ako v opozícii, alebo ako ich spolubratia-kňazi, ktorí pre svoj odmietavý postoj boli pozbavení štátneho súhlasu a nemali možnosti aktívnej pastoračie.

Počas krátkeho dubčekovského odmäku v roku 1968, na prekvapenie mnohých, Július Gábriš sa zaradil medzi tých aktivistov, ktorí sa usilovali vymaniť Cirkev na Slovensku spod područia režimu. Slovensko bolo svedkom prevratných udalostí. Uprostred nich sa zrútilo aj Mierové hnutie katolíckeho duchovenstva a na jeho troskách vzniklo Dielo koncilovej obnovy. Stalo sa to 17. apríla 1968 na celonárodnej konferencii katolíckeho duchovenstva a laikov v Bratislave, ktorú v mene biskupa Lazíka otvoril Dr. Július Gábriš. Konferencia nastolila požiadavky slobody náboženstva a predložila svoje uznesenia vláde. V mene katolíckej verejnosti list podpísali a povereníkovi kultúry Štefanovi Breňčovi osobne doručili traja delegáti konferencie: Július Gábriš, Jozef Kútnik a Rudolf Baláž. V lete 1968 bol Dr. Gábriš vymenovaný do novej správy Spolku sv. Vojtecha. Všetko naznačovalo, že v jeho živote nastal radikálny prelom a že sa navrvalo zbavil biľagu mierového kňaza.

Obrodný proces, ktorý mal dať socializmu ľudskú tvár, náhle skončil inváziou vojsk Varšavskej zmluvy v auguste 1968. Nasledovalo obdobie normalizácie a návrat do starých čias. V tomto kritickom čase, dňa 20. apríla 1969, zomrel biskup Ambróz Lazík. Správou trnavskej apoštolskej administratúry bol poverený Július Gábriš, ako kapitulný vikár.

Medzitým neúfostne pokračovala normalizácia a v jej rámci bolo obnovené Mierové hnutie katolíckeho duchovenstva pod menom Združenie katolíckeho duchovenstva, Pacem in terris. Združenie sa formovalo od júna 1970 a oficiálne vzniklo v auguste 1971. Jeho predsedom sa stal prof. Mikuláš Višňovský a členmi boli väčšinou bývalí príslušníci MHKD a medzi nimi aj Július Gábriš.

Vývoj situácie po roku 1968 prinútil však režim venovať zvýšenú pozornosť nielen Cirkvi doma, ale aj vrcholnej cirkevnej autorite v Ríme. Ako ostatné štáty sovietskeho bloku aj Česko-Slovensko sa usilovalo upraviť vzťahy s Vatikánom. Toto úsilie sa stretávalo s veľkým porozumením Vatikánu, kde od čias Jána XXIII. sa začal uplatňovať veľmi zmierlivý postoj ku komunistickým vládam, tzv. východná politika, *Ostpolitik*. A tak ku koncu šesťdesiatych rokov prichádzalo k polo-oficiálnym a oficiálnym stretnutiam medzi reprezentantmi Sv. Stolice a socialistického Česko-Slovenska. Jednou z prvých tém rokovania bolo obsadenie biskupských stolcov. Otázka sa stala mimoriadne naliehavou od júna 1972, keď zomrel biskup Róbert Pobožný a Slovensko ostalo bez jediného oficiálne pôsobiaceho biskupa.

Rokovania boli zdĺhavé a zložité. Pražská vláda nakoniec súhlasila s obsadením štyroch biskupských miest v Česko-Slovensku: Olomouc, Trnava, Nitra a Banská Bystrica. Najdlhšie diskusie sa viedli okolo Trnavy. Vatikánska delegácia predložila ôsmich kandidátov v tomto preferenčnom poradí: Viliam Mitošinka, Vojtech Pačka, Viliam Hořka, František Šimek, František Truc, Michal Jurišič, Ferdinand Baumgartner a Dominik Tóth.

Česko-slovenská vládna delegácia a Ministerstvo kultúry SSR mali však svojich vlastných kandidátov z radov „vlasteneckých kňazov“ v tomto poradí: Július Gábriš, Ján Čížik, Michal Krovina, a Gejza Navrátil. A teraz bolo treba upraviť predložené menoslovy tak, aby sa aspoň jedno meno objavilo na oboch zoznamoch. Česko-slovenská delegácia kritizovala vatikánsku predlohu zvlášť za to, že na nej chýbajú mená kapitulných vikárov a profesorov bohosloveck-

kej fakulty a naliehala doplniť zoznam o ďalšie mená. Po dlhých a neplodných debátach vatikánska delegácia tlaku podľahla. Uvažovalo sa, či pridať na listinu kandidátov profesora Michala Krovinu, alebo kapitulného vikára Júliusa Gábriša. Nakoniec rozhodnutie padlo na Gábriša. A tak vo februári 1973 pápež Pavol vymenoval Júliusa Gábriša za titulárneho biskupa dekoreánskeho, trnavského apoštolského administrátora s právomocami sídelného biskupa.

Vysviacka troch slovenských biskupov (Július Gábriš pre Trnavu, Ján Pásztor pre Nitru a Jozef Feranec pre Banskú Bystricu) sa konala v Nitre 3. marca 1973. Svätiteľom bol Mons. Agostino Casaroli a spolusvätiteľmi českí biskupi Štěpán Trochta a František Tomášek. Július Gábriš si za svoje biskupské heslo vybral motto: *Cum auxilio divino* (S Božou pomocou).

Vysviacku troch slovenských biskupov prijala slovenská katolícka verejnosť doma i v zahraničí so zmiešanými pocitmi. Bolo zrejme, že biskupmi sa nestali tí najvhodnejší kandidáti. Išlo o kompromisné riešenie, pri čom väčšinu ústupkov musela urobiť Cirkev. Alexander Horák s jasotom písal v kňazskom mesačníku *Duchovný pastier*: „Dobrý vzťah medzi vedením nášho štátu a našej rímskokatolíckej Cirkvi, ktorý je nesporne na vzostupe, priniesol už prvé ovocie, nových biskupov z radov vlasteneckých kňazov. Všetko toto a mnohé iné priaznivé symptómy postupného riešenia závažných problémov vzťahu Cirkvi a štátu svedčia, že sme na dobrej ceste.“

S uznaním však treba dodať, že biskup Gábriš konal svoju náročnú úlohu veľmi zodpovedne a v mnohých prípadoch až za rámec obmedzení, ktorými komunistický režim ohraničil jeho činnosť. Na veľké pohoršenie komunistických úradov vystúpil zo Združenia *Pacem in terris*. Ešte viac rozruchu vyvolalo jeho vystúpenie na IV. Biskupskej synode v Ríme, v októbri 1977, kde otvorene odsúdil neoprávnené zásahy vlády do činnosti Cirkvi. Osobitne poukázal na prekážky, ktoré štát kladie vyučovaniu náboženstva na školách. Podľa správy časopisu *Catholic Herald* (z 2. okt. 1981) biskup Gábriš odmietol vysvätiť za kňaza absolventa Bohosloveckej fakulty, o ktorom bolo známe, že je agentom Štátnej bezpečnosti. To všetko sú príklady odvahy, ktoré si zasluhujú obdiv a úctu.

A napokon treba oceniť aj jeho málo známy ale veľmi významný príspevok k zriadeniu samostatnej slovenskej cirkevnej provincie v decembri 1977. Tu biskup Gábriš v plnej miere využil osobné priateľstvo s povereníkom kultúry M. Váľkom a prezidentom G. Husákom.

Tieto jeho zásluhy s uznaním zaznamenala aj Sv. Stolica. Ako vyšlo najavo po jeho smrti, pápež Pavol VI. mu tajne udelil hodnosť arcibiskupa *ad personam*.

Július Gábriš zomrel 13. novembra 1987. Pochovaný je v rodnej obci.

FRANTIŠEK VNUK

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

28. júna 1946

Pri čítaní Lincolnovho životopisu od Franklina, Tolstoj, Bloya, Lipperta stále myslím na deti. Chcel by som s nimi čítať, porozprávať sa o každej ich radosť z knihy a zvlášť o ich pochybnostiach. V každej pochybnosti nech pamätajú na to, že pisateľ často sám odvolal o rok - dva, čo nás teraz v jeho diele mylí alebo že nový génius mocnejší povedal pravý opak toho, čo v čítanej knihe nás mohlo odvieť od správneho smeru. Najmä nezabudnúť, že skutočne veľké osobnosti svoje šťastie videli v tom, že sú kresťanmi. Martuška by mala často čítať Bloya a najmä Lipperta. A nevynechať ani týžňa bez vážnej meditácie nad niektorou staťou Prameňa z Boha. Rád by som bol, keby si často prepísala zo Sv. Písma horskú reč o podobnostiach z Evanjelia podľa Matúša. Neskoršie i Paľko a všetky deti nech si obľúbia Písmo sväté. Ja som si ho vzal na každú cestu a mnoho mu môžem ďakovať. Pravda, Písmo sväté pochopí správne iba srdce tiché a pokorné. A také býva srdce zvlášť v ťažkom navštívení. Tak potom „nešťastie“ robí srdce múdrom a celého človeka lepším. Správne prijaté nešťastie, správne prijatá bolesť dáva človeku takú múdrosť, ktorá ako blesk objasní dotiaľ zahalené veci, vysvetlí nejasnosti a prestanú pochybnosti o najdôležitejšej otázke života, totiž zmyslu života. A práve meditácie nad evanjeliami bývajú najužitečnejšie. Čo predtým aj v Písme zdalo sa protirečením, odrazu sa ukáže vo svetle novom, protirečenie je doplnením, rozpor je iný obraz na tú istú pravdu - rozdiel, ale nie popieranie. Ježiš, napríklad, v Horskéj reči hovorí o blahoslavenstve smutných, nehovorí, že blahoslavení sú tí, ktorí sa radujú a predsa na iných miestach v celom Evanjeliume šíri radosť, vedie k radosti, dá viac na radosť z nardového oleja, ktorým sa dal pomazať, než na vykrúcanie očí farizejových a na smútok Judášov, že tie peniaze mohli byť na chudobných, atď. „Moja radosť nech je vo vás a vaša radosť nech je dokonalá“ - a predsa „blahoslavení sú smutní.“ Kto má pokorné srdce, nevidí v tom rozpor, lebo vie o tichom smútku, v ktorom už svieti radosť. Alebo Ježiš učí modlitbu: „Chlieb náš každodenný daj nám dnes“ a na inom mieste kaže: „Nestarájte sa, čo budete jesť.“ Nie je to rozpor, ale spojenie človeka s Bohom, prírody s nadprirodou. Modlíme sa za chlieb, ale nemyslíme len na chlieb, nevenujeme sa len chlebu, len telu, len strachu o šaty, nezúfame v nedostatku, ale modlíme sa k tomu, ktorý oblieka ľalie, dáva jesť vtáctvu, nestarám sa úzkostlivo len o chlieb, ale o celú učenie Ježišovo. Vidím v každom slove časť celku. I v každom svojom cite, myšlienke, túžbe, v každom kroku a skutku vždy časť celku a v tomto celom človekovi duše i tela viem, čo je prvé a čo druhoradé. Viem, že všetko má jeden smer v tej celosti: smer k Bohu. Každý krok o sebe bol by nezmyselným habkaním, keby človek nevedel kde má namierené.

Kto nerozumie niektorej hre, futbalu, tenisu alebo tancu a bol by i hluchý a hlúpy akoby z mesiaca bol spadol, ten v každom pohybe vidí nezmyselné poskakovanie: Načo dva kroky dopredu, keď hneď iné dva dozadu? Načo ženu loptu do jedného rohu, keď iní ju odtiaľ ženú do druhého, prečo sa bijú tí, čo sú priateľmi? Takéto otázky sú podobné tým, ktoré by dával človek pri čítaní Písma, keby vyťahoval vety, oddeľoval ich z celku a staval proti nim iné, opačne znejúce vety z toho istého Písma, aby dokázal, že si protirečia. Vidieť celok, vedieť byť pokorným, mať vieru a ňou osvietený rozum - a všetko dostane svoj zmysel. Deti, mnoho sa učte, ale keď čítate Písmo sväté alebo sa modlite, zostaňte a buďte vždy ako deti; ako malé, dôverivé, milujúce deti sú k matke a otcovi, také buďte k Bohu. A potom i vyrastené, dospelé a čím vzdelanejšie, tým šťastlivejšie budete v oddanej pokore, v ktorej nešťastie bude šťastím a šťastie bude vo všetkom, i v umieraní i v odlúčení i v chorobe alebo sklamaní - lebo všetko vás povedie k naplneniu života. Po každej mocnejšej knihe, ktorá by vami otriasla, nenafakajte sa pochybnosť, v každej silnejšie sa prejavujúcej náruživosti, túžbe po šťastí, v každom nebezpečenstve, dobrodružstve, slovom vždy, keď sa vám srdce mocne rozbuří, nebojte sa toho, ale naopak, privítajte každý takýto pohyb ako od Boha poslaný a zapojte ho do celosti svojej, do celku a potom nájde vo vás správne miesto a bude mať pekný zmysel. Vravím: Všetko, i choroba i zdravie, chudoba i bohatstvo, i úspech i opovrhovanie, i sláva i potupa - život i smrť - všetko jedno - ak všetko slúži najvyššiemu cieľu - ako sme sa to v katechizme učili: „Boha

chváliť, jemu sa klaňať, jemu slúžiť a tak spasit' svoju dušu“, vtedy je všetko v najlepšom poriadku. Hlavné je: nezostať v pochybnosti vzbudenej nejakou ináč silnou knihou alebo nejakým zdanlivým protirečením, hoci aj v samotnej Biblii, ale od rozumu apelovať k srdcu a k viere a prebýjať sa tak k pravde. Radšej načas uspokojiť sa priznaním, že to ono je mi nepochopiteľné, ale verím, že keby som šiel hlbšie, pochopím to - a napokon i keď nepochopím niektoré veci v zdanlivých protirečeniach nikdy, nič to! Veď koľko geniálnych ľudí, celým svetom za takých uznaných, zomrelo, ktorí nepochopili zákony pohybu, vesmíru, atomovej energie, atď., čo dnes aj priemerný študent chápe. Čo dnes je záhada, o sto rokov bude aj deťom jasné, ale všetko všetkým nikdy nebude jasné, ba keď sa odhalia dnešné záhady, ukáže sa, že vznikli nové v nečakanom množstve a nepochopiteľné. No a keď

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

človek musí sa priznať, že nechápe také veci, ktoré ináč sú na dosah ruky, ktoré vidí, cíti alebo o ktorých jestvovaní sú dôkazy, prečo by musel pochopiť zjavy a sily nadprirody? A keď verí zákonom prírody, hoci ich podstatu, príčiny, atď nepozná a nikdy nepochopí, prečo by bolo pod dôstojnosť ľudského rozumu veriť tam, kde práve rozum odkazuje na vieru? Veď ináč všetko, čo je v človeku sväté, stratilo by zmysel: spravodlivosť, cit po nej; láska k milým rodičom, deťom, ktorá nemôže veriť, že hrob je koniec; túžba po šťastí, ktorá by nemohla existovať, keby nemohla byť splnená; bolesť diel, utrpenie nevinného, obetovanie sa sestričiek, misionárov, vojakov, lekárov, obetovanie sa zdravých za nákazlivo chorých, atď, to všetko by nemalo zmyslu a nebolo by pred každým tak šľachetnou vecou už tu medzi ľuďmi - ak nie sú cynickí - keby nás rozum, ktorý v tejto oblasti nevie dať uspokojivú odpoveď, neodkázal na vieru.

A tá viera na večnosť u Boha, v ktorom uvidíme, že spravodlivosť i láska i bolesť i zdanlive nezmyselné obetovanie sa i potupa i všetko dochádza k cieľu, dostáva zmysel, stáva sa odmenením. Podľa zásluhy, nie ako ju my chápeme, ale ako ju chápe nekonečne štedrý a dobrý Pán Boh. Nezabúdajúc, že Boh je láska a milosrdenstvo prevyšuje súd. I keď vieme o nekonečnej spravodlivosti božej, práve nekonečnosť spravodlivosti otvára raj i lotroví, ktorý celý život bol lotrom a otvára peklo Judášovi, ktorému Ježiš umýval nohy. „Veda sama nestačí“ - to nie je z Bible, ale z Francúzskej akadémie veta! A stále pochybujúci nemeckí filozofi museli sa zhodnúť v najväčšej vete svojich učení: „Koniec filozofie je: vedieť, že musíme veriť (...das wir glauben müssen)!“ - Čo som tu popísal je len opakovaním azda toho, čo som už inde napísal, alebo neraz povedal, ale píšem vám to, deti, vo chvíľach, keď predto dvermi (musím to cítiť už dlhé mesiace) stojím... no, slovom, nikdy som nežil tak, že doslovne prežívam tú hodinu, o ktorej nevieme, kedy nám udrie. Prežívam ju akoby zhustenú a konzervovanú. Nikdy neviem, ktorá veta bude posledná vám mnou napísaná. Čítajte každú tak, ako som ju písal - pravda v celosti, v jednom súvisí. Mne je dobre, veľmi dobre, keď sa môžem s vami takto rozprávať i pri čítaní i pri písaní, modlitbe, v spomienkach i v nádejách, áno: vo viere, že sa nikdy nerozídeme, lebo celkom neumrieme. Smrť je len krok, je to len premena, čosi čo je v nekonečnom merítke niečo, ako keď dieťa žijúce v matke príde na svet. Opustí život matky v krvi, v bolesti opustí jej život a práve tým začína žiť mocnejšie, ale akosi ináč. - Azda takto nejako je smrť premenou, no rozhodne a nutne je začiatkom iného života a preto neperušeným pokračovaním doterajšieho, ním podmieneného v tej podstatnej otázke: Či život v Bohu alebo bez Boha. (A len tento druhý môže mať meno smrti, hoci nie je to smrť v tom zmysle, že koniec všetkému.) Toto vám tu píšem

práve v deň, keď som bol predvedený ako svedok v prípade Dr. A. Vaška.

28. júna 1946

Zaviedli ma do porotnej siene pred Národný súd. Predseda Dr. Daxner oznámil, že budem ako svedok vypočutý a či som zdravý. Potom povedal, že budeme zavolaní na zvláštny rozkaz. So mnou bol Imrich Vašina, tiež ako svedok. Kráčali sme po chodbách, jedni pozdravili srdečne, iní sa akosi zháčili, dvaja páni ma odmerali, že teraz som nula a že oni a tak ďalej, ale mne to všetko bolo také milé, zaujímavé a predsa ľahostajne som to bral. Ako človek, ktorý sa na ľudí a veci pozerá zďaleka, no nie zvysoka, ani z nízkej zatrpknutosti. Je to skvelý pocit mať túto milú diaľku od vecí a cítiť sa im predsa blízkym, ale akosi ináč než predtým,

kým som nepoznal predsiev - (alebo povedzme most medzi životom terajším a tamtým), ktorou býva jedna cela väznice. Nemyslíte si, že som sa vzil do myšlienky smrti, že stále myslím na smrť s nejakou hrôzou, že som sa oddal tejto myšlienke. Nie, som pripravený aj na smrť a to nielen na riadnu, ale i takú náhlu, veď každý človek môže zomrieť úplne ináč, než to čaká. Ja nemyslím na slepé črevo, na nejaký vred alebo otravu krvi, alebo na podobné veci a kto vie. A potom, malá zmena politická, malá cesta alebo podobné. No, a môže prísť súd, môže to byť veľmi dobré i veľmi - ako sa povie - zlé. Stále je to to isté, keď som si istý vás, že vás mám a nikdy nestratím. Len aby som si toho bol naozaj istý! A to závisí od vás! Toto je dôležitejšie, než všetko ostatné. Nie to, či o tridsať alebo päťdesiat rokov alebo o mesiac-dva bude to lúčenie, ten prechod - ale to, čo bude s nami, s každým z nás vo večnosti! Teraz vám ťažko padne takéto čítanie, azda vám bude mrazivé alebo násilné. Ale keď raz vás navštívi ťažká ruka Božia, v tej najväčšej tiesni, v ktorej každé slovo je márne a nič a nikto nemôže vás potešiť, vtedy vám (odrazu to pocítite) takéto čítanie bude rečou vášho vlastného stýraného srdca. Stýraného a hneď vzápätí uspokojivšieho sa, ktoré len bolí, bolí a predsa miluje. Slovom, v nešťastí stáva sa tichým, pokorným, jedným slovom: múdrom. Martuška, prečítaj si dôkladne a častejšie, neskoršie i Paľkovi a ostatným z Lipperta, ako zmúdreľ „Človek Jób“ (Der Mensch Job redet mit Got, Ars sacra, Mníchov) Časom tieto knihy istotne budú preložené do slovenčiny, teraz je len ten výňatok O láske a bolesti, ktorý je veľmi dobrý. Prečítaj si ho častejšie, Erzika, prosím Ťa veľmi. I pri veľkých tvojich ťažkostiach občas si preber tieto state: Dobrý človek, Láska, Démon, Pôžitok, či Zriekanie, ... Mária, Príroda a nadpriroda. Keď to prvý raz budeš čítať, nebudeš mať toľkú radosť a taký úžitok, ako pri treťom, štvrtom tichom premeditovaní týchto statí. Uspokojia Ťa a posilnia. A mávaj pri sebe Bloyovu „Chudobnú ženu“. Najprv si ju prečítaj celú, potom niektoré silnejšie state tak po mesiaci, v nedeľu odpoľudnia napríklad - a po polroku ešte raz si prečítaj celú. Uvidíš, aké krásy a sily sú to! Radšej mať tri takéto knihy, ako tristo módných a slávnych shawovčín. Wellsovčín, Mannovčín, nehovoriac o menách už celkom slabých (lebo spomenuté sú ináč veľké), ale tým ligotavejších dnes. - Nuž, toto je môj svet, toto ma zaujíma, vy, váš život, ostatné je mi veľmi d'aleké i v taký deň, keď po ôsmom mesiaci mohol som urobiť pár krokov mimo väzenia užšieho. (Tieto kroky boli by iné, keby som vás bol videl. 24. júna 1946, pondelok.)

Keď takto hovorím teraz, mohlo by sa povedať, že robím z núdze cnosť. A správne. Skutočne robím z núdze cnosť. Tomuto porekadlu dáva sa obyčajne nedobrý zvuk. Ja myslím, že si

nemám robiť posmech z toho, koho proti vôli hodili do vody a teraz musí plávať, práve aby sa neutopil. Ostatne, je vedfajšie či si robia posmech, horšia by bola ľútosť, - ak totiž nevedel plávať. Keď sa niekto dostane do núdze, môže z nej robiť i neresť, i cnosť. Prečo má byť sympatický človek, ktorý v nešťastí stáva sa nešťastným a prečo na posmech obracať toho, kto z nešťastia vie si, alebo aspoň chce si urobiť šťastie? Tobôž, že práve v tomto je poslanie nešťastia a (božieho dopustenia, navštívenia - ako hovorme kresťanský)! Nevysvitá z Písma, aspoň ja som nevyčítal jasne, či Šimon Cyrenejský rád, z vlastnej vôle niesol Kristov kríž, alebo z donútenia. U sv. Matúša je, že „prinútili istého mimo idúceho Šimona Cyrenejského, aby niesol kríž.“ Sám ho nemohol vziať, lebo by to bola, ako sa dnes hovorí laudatio criminis a vojaci by ho doriadili, ale keď už niesol kríž Ježišov, bol to Ježišov kríž! A či z donútenia alebo dobrovoľne ho prijal, iste ho urobil tento kríž najšťastlivejším človekom zo všetkých ľudí v tej chvíli. Človek je slabý, nerád dobrovoľne, ba aj na rozkaz nerád berie kríž, no Boh vie cesty, po ktorých človek príde ku nemu. Ani nevie, ako odrazu nesie kríž. I keby nechcel, musí ho niesť. Ide len o to, aby sa mu nestal záhubou, ale spásou. Teda, áno, urobiť si z kríža spásu. Veď to je zmysel každého kríža. Z núdze cnosť! Aké je to prirodzené! Možno aj zúriť, urobiť sa v nešťastí ešte väčším lotrom, než môže byť človek v šťastí. No tým si ani pre tento život chápaný materialisticky, neodvislý od večného, nezlepší svoje polozenie - trpí akosi nadarmo, nezmyselne, bez cieľa - a to je hrozné. Pritom rozhodne musí cítiť abnormalitu svojho nezmyselného vzpierania sa, odboja proti zdravému úsudku. Trpí horšie ako zvier. To je peklo už na tomto svete, ktoré majú všetci, čo tak honosne v peklo „neveria“. Oni nemusia veriť, lebo ho majú. Človek vie, vidí, cíti, to cíti a vidí i bez viery ako zvier. Nepoznať zmysel núdze, ten krásny, spasiteľný zmysel bolesti, nerobiť z núdze cnosť a z bolesti krásu - to je taká beznádejná vec, že človek nemá pre ňu slova a bezradne stojí pred otázkou tohto jediného nešťastia, ktoré si opravdu zasluži toho mena.

30. júna 1946

Prešlo pár rušných dní. Je nedeľa, 30. júna. Tohto týždňa sme boli presťahovaní, myslím všetci „hlavní“ alebo „ťažkí“ - a sme pod dozrom Povereníctva vnútra, strážia nás na osobitnom oddelení. Ďalšie sprisnenia, ale ináč všetko ide veľmi slušne. Prechádzanie sa včera a dnes napríklad dvakrát hodinu. Dnes som dostal dva listy. Erzikin z 15. júna a detí z 20. júna. Zložili skúšky. Keby vedeli, akú radosť mi urobili. Romko bol pri prvom svätom prijímaní, poslal mi obrázok. Martuška mi píše o skúškach, cez leto bude študovať hudbu a pomáhať mamičke.

Vtipne píše aj Paľko o skúškach, mrzí ho matematika, „keď som mal vyrátať plochu a obvod kruhu, som si to prehodil“. Má ísť do Považskej Bystrice a na august do Medera pomáhať pri žatve (už bude asi po žatvách). Ujo Tóni - chce ho vyučiť za hodinára, nie je to zlá myšlienka. Dojímavý je list Romkov. 16. júna bol pri svätom prijímaní a odvtedy 4 razy za mňa. Aj Romko píše, že Marta a Paľo zložili skúšky „a na tú radosť pozvali aj mňa do kina. Ba aj zmrzlinu som dostal“. Erzika píše o nejakom nebezpečenstve, ktoré pominulo. Nerozumiem tomu. Po Vojtkovi aj Darinka mala osýpky.

Dopoludnia som poslal karty - Erzike i do Medera mame a v nich sa netrepežlivo domáham, aby mi písali. No a o chvíľu mal som listy. Škoda, že som už karty odovzdal.

Bol som vypočutý ako svedok 28. júna na pojednávaní veci dr. Vaška. Mal som pocity, akoby som sa veľmi zďaleka pozeral i na seba i na všetko, čo sa okolo mňa dialo. Usiloval som sa nevyzerať tak, aby moje chovanie mohli nazvať vyzývavým. Snažil som sa hovoriť mierne, až ma predseda upozornil, aby som hovoril hlasnejšie. Dr. Vašek vyzeral, akoby bol skleslý. Keď ho predseda upozornil, sťažoval si, že ho bolí hlava. Musím si zaznačiť, čo mi povedal predseda (dr. Daxner) po výpovedi o vystaňovaní Židov: „Nesťažujte si situáciu, my máme dôkazy, ktoré o tom hovoria niečo docela iné“.

Nerozumel som dobre, čo to značí. Ale po dlhom uvažovaní začína sa mi vybavovať, že na začiatku, totiž pred začatím vystaňovania predseda vlády mi hovoril o zakročení alebo o note, v kto-

rej sa žiadalo vyst'ahovanie. Mám obavy, že som vo výpovediach o tejto otázke nepresný, ale nemôžem si pomôcť, lebo skutočne neviem sa presne rozpačovať, kedy a za akých okolností sa stalo zakročenie. Viem len o prostom fakte. Radšej budem mlčať, keď raz nemôžem byť presný. Nechcel by som, aby sa zdalo, že sa vyhýbam zodpovednosti, ale ani to by som nechcel, aby sa iným krivdilo. A práve v tomto bode cítim akúsi výčitku ohľadom Tuku. Požiadam dr. Šujana, aby dodatočne bolo dané do zápisnice, že po Salzburgu bola reč pravdepodobne o vyradení a nie o vyst'ahovaní Židov. A Killingerove slová po prvej návšteve u mňa (niekedy v septembri 1940) týkali sa tiež „úplného vyradenia“ a nie „vyst'ahovania“. Lebo v tomto až neskoršie prišli nóty. O tom však nech hovoria tie nóty alebo Tuka, prípadne tí, čo prijímali nóty. A tak sa ukáže pravda. Ja by som v ochote všetko brať na seba nakoniec ešte povedal nepravdu nielen v neprospech svoj, ale aj iných.

Podobne opraviť výpoveď o pobyte v Berlíne v októbri 1938 (nie jeden deň, ale dva dni sme tam boli; nie je to podstatné, ale nech je to nie nepravdivé ani po tejto nepodstatnej stránke). Možno, že takýchto nepresností bude viac.

Výsluch pred súdom bol 28. júna. Toho istého dňa som bol predvedený aj k inému sudcovi v súkromnej veci. Bola tam i moja žena. Nesmel som sa s ňou ani rozlúčiť pri odchode.

Ťažkosti s pamäťou vidím aj v takej veci, ako bola výmena dr. Konku dr. Vaškom. Viem, že bol Konka chorý, ale stále dostávam otázky, či nebol odstránený z inej príčiny. Ja viem, že pre chorobu, hoci aj proti nemu boli sťažnosti Nemcov, ale nie preto som ho vymenil.

Prísediaci dávali mi otázky o kresťanstve, o vazalskom štáte a pod. Som rád, že som odpovedal vyhýbavo alebo odložil odpoveď. Načo mám popudzovať proti sebe už teraz. Budem nútený odpovedať na tieto otázky v mojom súde. Jeden prísediaci chcel, aby som povedal meno na poukážke pani Kosovej. Nevie. To je vraj nemožné, aby som to nevedel. Nuž, prečo by som tajil to meno? Nechcem a nerád hovorím, keď už musím o takých veciach, ako je prípad dr. Kosu. Sú to veci alebo známe - a potom načo mám o nich hovoriť ja - alebo len klebety, prípadne i pravdivé, ale malicherné, ktoré nemôžu mať vplyv na rozsudok. Napríklad otázka o rozbití zrkadla, atď. na Sliaci pri nejakej lumpačke po politickej škole strany. Márne hovorím, že neviem o tom, nebol som tam, výsledok je: vzburdenie dojmu, že o tom viem, že som tam bol a k tomu: tajím, robím sa nevinným atď. Brániť sa nemôžem. Preto, ak len bude možné, pousilujem sa na takéto otázky neodpovedať, i keď by som mal zostať v zlom svetle. Akonáhle by som sa dal strhnúť na takéto podrobnosti a malichernosti ...

Vina a vinníci Švédsky generál Banner, keď z valdického kartuziánskeho chrámu, z hrobky frýdantského vojvodu Alberta Valdštejnskeho nariadil odpíliť hlavu a pravú ruku, povedal: „Tento generál bol príčinou tejto vojny veľkej a tiež, že môj kráľ Švédsky na nemeckú pôdu s vojskom svojim vstúpil a že v bitke pri Lützene zahynul, a preto je vec slušná, aby hlavu i pravé rameno chovalo k večnej pamiatke.“ - No, raz darmo. Sú sily, ktoré sú viac smutné než nedobytné, ako určité pevnosti. Ale rozhodujúce je srdce, srdce slobodné, ľahostajné k všetkému efemérnemu, ktoré sa nestará tak zúfale o vonkajšie veci a o všetky tie „zmätky tohto sveta“. (z Durycha)

2. júla 1946

Ešte stále čítam listy Mojej a detí. Vždy novšie svety sa mi ukazujú v nich. Azda by som nikdy neprecítil a nepochopil šťastie, čo mám v žene a deťoch, keby som nežil vo väzení a niekedy dlhé týždne bez každej správy o nich. Čo na jednej strane bolí, to na druhej je nádherné a štedro vyvážené.

Je mi veľmi ľúto väzňov, ktorí tu, ako sa zdá, upadajú, hoci vonku nemajú nezaopatrené

deti alebo ženu. Sme teraz politickí väzni, myslím všetci hlavní, spolu. Občas náhoda ukáže jedného, druhého (pri obede, keď šálky prinášajú, berú alebo konvu.)

Videl som dekana štiavnického Jankoviča, podával mi konvu, ruka sa mu triasla, oči, tvár - bieda, až strach. Musí veľmi trpieť. Poznám ho ako tichého, dobrého, ktorý nikdy nikomu zle asi neurobil. Videl som Rosívala. Bol smutný. Hollého, ten sa usmieval, Turčeka a Boňku, Vaňu, Filkorna, Ferenčika; nápadne šedivý, všetci bledí. Matúš Černák musí byť ťažko chorý, môže urobiť iba pár krokov, potom oddychovať a zase pár krokov - tak sa prechádza. V tvári vyzerá dosť dobre. Ťažké časy a ešte ťažších sa asi bojí každý. Neistota a prežitie hrôzy vidieť každému na pohyboch a v očiach. Preto ja skoro by som sa mal hanbiť, že sa necítim zle a netrpím tak, ako mnohí - a jednako nehanbím sa. Som rád, že mi Pán Boh pomáha, že mám takú ženu, také deti, že som dostal listy, ktoré samé stoja za to, aby bol človek vo väzení. Alebo v inej biele. Veď nemôže byť všetko a vždy len samá radosť! Ukazuje sa stále, že po dlhšom čase trpkosti, strachu o deti alebo po utrpení iného druhu prichádza odmena často hojnejšia, než boli všetky biely a strachy. (Z listov vidím, že sú na dobrej ceste, na lepšej, než by boli - možno - keby sme žili bez strachu o život.) Napísal som na karte: Aký je život! Moje väzenie vás sužuje, bolí, vaše polohovanie je neisté - a jednako všetko toto dáva vám krásu i do duše i na tvár. Ste vyrovnané, vyzeráte blahobytné, chudšie, tichšie ste. Ale koľko je v tom sily a koľko krásy! I nie: „aký je život“, ale: „aký dobrý je Pán Boh“!

3. júla 1946

Dnes 3. júla (1946) bol som znovu vypočutý vo veci dr. Vaška. Bola konfrontácia moja s Wislicenym, ktorý bol nemeckým referentom pre židovské veci. On tvrdil, že my sme ponúkli židovských robotníkov od Nemecka, a že my sme ponúkli aj vyvážanie židovských rodín. Teda že všetko vyšlo od nás bez nemeckej žiadosti, ba že Nemci odmietli a nechceli prijať vyvážanie rodín. Rokoval o oboch veciach s Tukom, odkiaľ s Kosom prešiel ku Kosovi a potom spolu s Kosom, ktorého označil za iniciátora týchto vyvážaní, prišiel ku mne. Ja som vraj súhlasil, tuším povedal, že veľmi ochotne a že som sa domáhal vyvážania i rodín, poťažne som sa pýtal, kedy sa to začne. Pri konfrontácii som sa pridržal toho, čo som pôvodne povedal: (Bol som za vylúčenie Židov z hospodárskeho života a keď Nemci prišli s požiadavkou, ktorú mi oznámil Tuka - vyst'ahovať všetkých Židov, považoval som za nutné súhlasiť s tým. Ja som dával potom všeobecné úpravy - a beriem zodpovednosť za to na seba.) Nevie o tom, že by som Wislicenymu hovoril tak, ako on tvrdí. Nepamätám sa a keby som tak bol hovoril, iste by som sa pamätal na to. U mňa ešte predtým bol Tuka povedať, čo je dohodnuté a kto to bude robiť - totiž, že Koso, Wisliceny, atď. (Ináč si zaznačujem, že zásadné rozhodnutie o vyst'ahovaní nebolo medzi Wislicenym a Tukom, čo je predsa samozrejme, ale medzi Tukom a oficiálnym zástupcom Ríše. Ovšem podrobnosti neviem, ale bolo to rozhodne pred príchodom Wislicenyho, ktorý bol poslaný len ako výkonný, alebo ako spojka medzi našimi a nemeckými orgánmi pri vyst'ahovaní Židov.) Prečítali mi môj prejav v Štátnej rade asi z roku 1942 o židovskej otázke, v ktorom som vyhlásil, že to nerobíme z nemeckého donútenia, ale zo záujmu slovenského, že Židia sú za každou protištátnou akciou, atď. K tomu som súdu odpovedal, čo som aj pôvodne pri svedeckej výpovedi uviedol, totiž: že „som považoval za správne nevynášať, že je to požiadavka Nemecka“. V tomto zmysle sme dávali odpovede aj na rozličné otázky. Keď raz bola intervencia Vatikánu a Ludin radil, aby sme otvorene odpovedali, že vyst'ahovanie Židov je požiadavka Nemecka, ja som bol na stanovisku, že sa nemáme odvolávať na takýto tlak. (Pokračovanie v budúcom čísle)

O konflikte kultúry života s kultúrou smrti

Pastiersky list slovenských biskupov, ktorý sa čítal v katolíckych kostoloch v prvú adventnú nedeľu, vyvolal neobyčajne veľký ohlas. Hoci bol adresovaný predovšetkým veriacim katolíkom, najviac pozornosti v médiách sa mu dostalo od ľudí a skupín, ktoré ináč nie sú známe svojím veľkým postojom alebo náklonnosťou ku Katolíckej cirkvi.

Biskupi, vo vedomí svojej zodpovednosti za duchovné blaho im zvereného ľudu, v liste varovali pred mnohými nebezpečnými zjavmi, ktorým sú veriaci v súčasnosti vystavení. Tieto zjavy bl. Ján Pavol II. nazval „kultúrou smrti“. Je to záhubná kultúra, ktorá ohrozuje nielen vieru, ale aj „existenciu národa“. Namiesto nej biskupi ponúkajú „kultúru života“ - kultúru, ktorá - okrem iného - rešpektuje dôstojnosť ľudského života od jeho prirodzeného počatia až po jeho prirodzenú smrť. Upozorňujú pri tom na nebezpečenstvo, ktoré hrozí rodninám a tým aj celej slovenskej spoločnosti. Poukazujú, ako synovia sveta sú často prefrkanejší a vynalievavejší než synovia svetla, odhalujú ich „prešpekulované metódy“, ktorými úspešne propagujú svoje názory pod rúskom demokracie, tolerance, pokroku, ľudských práv a pod. V ich pastierskom liste je nič rozvratného, ani škodlivého. Je to ľudský prejav starostlivosti, aký sv. Pavol už pred 2 000 rokmi kládol na srdce biskupovi Timotejovi ako jeho pastoračnú povinnosť: „hlásať slovo, naliehať vhod i nevhod, usvedčovať, karhať a povzbudzovať so všetkou trpezlivosťou a múdrosťou.“ (porov. 2Tim, 4,3).

Reakcia hlásateľov kultúry smrti je pochopiteľná. Na niečo takého neboli dosiaľ zvyknutí. Zaútočili na pastiersky list zo všetkých strán. Polemizujú, útočia, oháňajú sa vytrhnutými alebo účelovo upravenými citátmi zo Sv. Písma, z prejavov pápeža Františka, ako aj pseudo-argumentmi vlastnej výroby. Za všetkým sa však skrýva rozčarovanie nad tým, že tu niekto otvorene prezradil ich zábery, odhalil ich metódy a chce skrížiť ich plány. Toto ich najviac ich podráždilo.

Slovenskí biskupi v pastierskom liste identifikujú symptómy krízy, ktorá v tomto čase ohrozuje slovenskú spoločnosť. Ide im predovšetkým o zachovanie najcennejšieho dedičstva otcov, kresťanskej viery. Lebo v našom národe so stratou viery je úzko spojená aj strata národnej identity. Takto treba rozumieť slovám listu, kde upozorňujú, že „kultúra smrti skutočne ohrozuje existenciu národa.“

Obavy katolíckych biskupov o budúcnosť Cirkvi na Slovensku nie sú teoretické predstavy, ale konkrétne fakty, ktoré v rozličnej podobe možno už vidieť v západnej Európe. Varovným príkladom môže byť Holandsko, kde pred 50-60 rokmi sa katolícka viera nachádzala v situácii, ktorá je v mnohom ohľade podobná situácii na dnešnom Slovensku

Katolícka cirkev v Holandsku bola v prvej polovici 20. storočia vzorom pre ostatné katolícke spoločnosti vo svete svojou obetavosťou, horlivosťou, charitatívnou činnosťou, počtom kňazských a rehoľných povolání. Katolíci tvorili približne tretinu obyvateľstva a boli obrazom vzorného spolunažívania so svojimi protestantskými spoluobčanmi. Boli však až príliš otvorení liberálnym vplyvom doby. V euforickej atmosfére pokonciového obdobia nevedeli dostatočne odolávať pokušeniam sekularizačného prostredia doby. To platilo nielen pre veriaci ľud, ale aj pre nižšie i vyššie duchovenstvo. Odzneli síce aj varovné hlasy, tie sa však liberálnymi médiami vyhlasovali za neopodstatnené, poplašné, nemoderné a zbytočné. Viac sa počúvalo na komentáre proticirkevnej svetskej tlače, než na varovania „konzervatívnych a nepokrokových“ kňazov a laikov, ktorých vyhlasovali za „prorokov záhuby“ (prophets of doom).

Výsledky päťdesiatich rokov nehatenej sekularizácie sa prejavujú dnes. Nebude od veci ich tu spomenúť tak, ako ich zverejnila delegácia holandských biskupov počas nedávnej návštevy ad limina v Ríme. Pri tejto príležitosti, dňa 2. dec. 2013 podal predseda Konferencie biskupov Holandska, utrechtský arcibiskup kardinál Willem Eijk, pápežovi Františkovi správu o stave Katolíckej cirkvi v Holandsku. Správa je otravným svedectvom sekularizácie, ktorá kruto zasiahla tamojšiu cirkev a spôsobila jej nesmierne škody.

Správa poukazuje, že od poslednej ad limina návštevy v roku 2004 počet katolíkov klesol z 28,4 % na 24,1 %, účasť na nedeľných bohoslužbách poklesla zo 7,8 % na 5,6 %, počet krstov poklesol zo 17,8 % na 11,0 %, cirkevných sobášov z 9,1 % na 4,0 %. V roku 2004 bolo v pastorácii 999 kňazov, v roku 2012 už len 743. Veľmi smutným zjavom je odchod dospelých veriacich z Cirkvi (v roku 2012 úradne z Cirkvi vystúpilo 15 766 katolíkov) a zatváranie, či predávanie kostolov, z ktorých sa potom často stávajú „účelové budovy“. V roku 2004 bolo v Holandsku funkčných 1752 kostolov, v roku 2013 už len 1593. Tento trend nejaví nijaké známky umenšovania a ak bude takto pokračovať aj v budúcich dvoch desaťročiach „možno očakávať, že do roku 2020 bude zatvorená tretina kostolov v našej vlasti a do roku 2025 až dve tretiny“, hovorí sa v správe katolíckych biskupov Holandska.

Toto je ovocie „drastickej sekularizácie“, ktorá postihla túto nešťastnú krajinu a ktorá núti Katolícku cirkev v Holandsku zamýšľať sa nad akciami, ktorými by sa dal tento nebezpečný vývoj, keď už nie zastaviť aspoň spomaliť.

Náboženská kríza postihla nielen Holandsko, ale takmer celú západnú Európu a svojím spôsobom zasiahla aj nás. Niet pochýb, že ju Cirkev prekoná, ako v minulosti prekonala krízy, prenasledovania a skúšky predchádzajúcich 20 storočí: prenasledovania a herézy v prvých storočiach, morálny úpadok v nasledujúcich; prežila avignonskú schizmu v 14. a 15. storočí, nepodľahla vzdornému nástupu reformátorov v 16. storočí, ani intelektuálnemu náporu osvietenecov v 18. storočí; nezničili ju ani výčiny Francúzskej revolúcie, Bismarckov Kulturkampf, ani krutosti totalitných systémov 20. storočia. Určite prekoná aj súčasnú krízu i ďalšie problémy a ťažkosti, ktoré je pripravuje 21. storočie. Je však dôležité, aby ich prekonala za čo najmenších strát.

Túto istotu nezničiteľnosti Cirkvi treba však trochu stlmiť pripomienkou melancholickej epizódy zo života sv. Vincenta de Paul, ktorú uvádza francúzsky cirkevný historik H. Daniel-Rops (The Church in the Seventeenth Century, London 1963, s. 46). Keď sa Európa zmietala v náboženských bojoch Tridsaťročnej vojny sv. Vincent de Paul bol veľmi zronený a nezakrýval svoje obavy o budúcnosť Cirkvi. Jeho priateľ ho utešoval slovami Ježiša Krista, že Cirkev bude trvať až do skončenia sveta. Sv. Vincent prikývol, ale poukázal, že Ježiš nikde nepovedal, že to bude Cirkev v Európe.

Cirkev ako živý organizmus nie je proti zmenám a reformám. Kto len trochu pozná cirkevné dejiny, vie, že Katolícka cirkev svojou púťou dejinami neustále prechádzala zmenami a zmeny ju čakajú aj v budúcnosti. Nemôžu to však byť - a ani nebudú - zmeny toho druhu a v tom rozsahu, ako by jej to chceli nadiktovať liberálne skupiny zvonka.

Cirkev sa reformuje a očisťuje celú dobu svojho trvania (semper reformanda, semper purificanda). Súčasná staršia generácia katolíkov by mohla zoširoka rozprávať o rozsiahlych zmenách, ktorých boli svedkami za posledných 50 rokov! Sú však určité veci, ktoré sa zmeniť nemôžu. Nijaká reforma nesmie podryvať základy viery. Pred reformami, ktoré chcú prekrútiť evanjelium, varoval už sv. Pavol (Gal 1, 6 - 8). Katolícku cirkev sa nemožno prebudovať na takú, akou by ju chcel mať sekulárny svet. Reforma musí pozdvihovať a zošľachťovať ľudské zmýšľanie a konanie. Reforma, ktorá je poplatná ľudským slabostiam, žiadostiam a pohodliu, je falošná reforma. Postoj Katolíckej cirkvi k vražde nenarodených, k sviatostnej podstate manželského zväzku, k rodovej odlišnosti, k umeljej kontrole počatia, k presbyterátu žien, k biotechnickým manipuláciám a iným morálne problematickým otázkam doby, je autoritatívne zakotvený v magistériu. V týchto veciach nemôže nič zmeniť ani konferencia biskupov, ani rímska kúria, ani koncil, ani tento pápež, ani tí, čo prídu po ňom, pretože aj pápež je len strážcom pokladu viery a nie jeho majiteľom.

Toto my veriaci katolíci dobre vieme a je na čase, aby si to uvedomili aj naši dobromyseľní i zlomyseľní kritici.

FRANTIŠEK VNUK

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.
Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRÍŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinova.renata@slpost.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Keď roku 885 arcibiskup Metod zomieral, mohol s uspokojením pozeráť na svoje dielo. Slovenská cirkev mala svojho arcibiskupa a dvoch, či až sedem sídelných biskupov. Svätopluk bol najvyššou mocou vtedajšieho sveta uznávaným, ba privilegovaným kráľom mohutnej Moravskej ríše. Vtedajší Slováci mali v rukách celý Starý i Nový zákon preložený do vlastného jazyka. Mali okrem toho i všetky základné knihy na služby Božie i pre správu kráľovstva, ba mali už aj prvé literárne diela ako základ vývinu svojskej národnej kultúry. Zdá sa, že aj jazyková otázka v liturgii našla pokojné riešenie v kompromise európskej povahy, keď Metod pri menovaní svojho nástupcu v slovenskom kňazovi Gorazdovi, ktorý sa tým stal dezignovaným arcibiskupom, výslovne zdôraznil aj jeho latinskú kultúru. A slovenské kňazstvo, verné tomuto pluralistickému poňatiu kresťanskej a európskej kultúry, pri pohrebe svojho prvého arcipastiera spievalo všetkými tromi jazykmi, ktorými tento veľký človek, svätý kňaz a neohrozený apoštol žil, myslel, učil a kázal: po latinsky, grécky a slovensky. A Život Metoda zaznamenal, že na jeho pohrebe „sa zhromaždil nespočetný zástup ľudí, ktorí oplakávali toho, ktorý sa stal všetkým pre všetkých, aby všetkých získal“.

Tu nám môže spontánne vzniknúť otázka: Akým jazykom vlastne učili Konštantín a Metod našich dávnych predkov?

Jeden zo zakladateľov novodobého českého literárneho jazyka, filológ Josef Jungmann vyslovil svoje presvedčenie, s ktorým sa naplno stotožňujem, že totiž „český jazyk jest odnože Slovenského neb Slovákého (nad Dunajem), od něhož se za starodávna až skoro do 14. století málo lišil, pro kterouž příčinu Slovákům, ano jazyk svůj méně než Čechové proměnili, nejstarší české spisy dobře srozumitelné a jako domácí jsou.“ A kto teraz pozorne sleduje Staročeský slovník, ktorý vydal a digitálne sprístupnil Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky v Prahe (doposiaľ 26 zošitov, až po písmeno P), nájde tam nespočetné dôkazy na vedecké podoprenie tejto Jungmannovej tézy.

Ako samozrejmosť používali v tomto zmysle výraz „slovenský jazyk“ aj jazykovedec Henrich Bartek, historik A. A. Baník a iní. V roku 1965 Eugen Paulíny v príspevku Nářečové členenie slovenčiny v 9. - 11. storočí konštatoval: „Je zaujímavé, že niektorými znakmi sa stará veľkomoravská oblasť odlišovala od českej oblasti a zhodovala sa so slovenskou.“ A v tom istom príspevku upresňuje: „...moravská slovenčina, teda nářečie jadra Veľkomoravskej ríše.“ Konečne už i sám titul jeho príspevku svedčí o jeho vedecskom presvedčení, že v deviatom storočí jestvovala slovenčina. Nářečové sa totiž môže členíť iba jestvujúci jazyk. Dnes je všeobecne uznávaná skutočnosť, ako to konštatoval bulharský D. Angelov, že deviate storočie bolo „l' époque ou l' ancienne communauté des Slaves avait été depuis longtemps fragmentée au plan ethno-territorial et ethno-culturel. On était en présence de différents États et nations slaves, chacun d'eux ayant sa conscience nationale spécifique et sa langue particulière.“ [epochou, počas ktorej starobylé spoločenstvo Slovanov bolo už dávno rozdrobené tak z hľadiska etnicko-územného, ako aj etnicko-kultúrneho. Existovali tu rozličné slovenské štáty a národy, každý so svojim špecifickým národným povedomím a svojim osobitným jazykom.] V uni-

verzitnej príručke uznávaných poľských slavistov čítame: „Ponieważ prawie cała Słowacyzna wchodziła bez wątpienia w skład tego państwa, a ważne ośrodki jego życia politycznego i kulturalnego leżały na obszarze słowackim, piśmiennictwo w języku staro-cerkiewno-słowiańskim musiało się niewtpliwie krzewić wśród Słowaków w ostatniej ćwierci IX. w.“ Dokonca aj český jazykovedec Antonín Dostál došiel k zisteniu, že „bude třeba přijeho [cyrilometodského jazyka] analýze vyjít z hláholských skutečností, textově zachycených a jít zpět do IX. století, abychom si mohli udělat přesnější představu o tom, jak vypadal jazyk, jímž začali psát Konstantin a

MILAN S. ĎURICA

Slovenský národ a dielo sv. Cyrila a Metoda

Metoděj v nejstarší etapě své činnosti na Velké Moravě. Jistě i oni sami po svém příchodu poznávali velkomoravskou jazykovou skutečnost a prostředí, v němž tvořili a působili: odporovalo by zcela tomu, co víme o Konstantinovi, že se totiž velmi rychle dovedl naučit jazyka toho místa, kam přišel (srov. jeho cestu k Charazům a j.), kdyby si nepovšiml, a to velmi pozorně jazykových zvláštností Velké Moravy.“ Ak autori Stanoviska HÚ SAV tvrdili, že to, čo sa o tom píše v mojich Dejinách, je v rozpore so všetkým tým, čo oni vedia o vtedajšej podobe viac-menej jednotného kultúrneho jazyka staroslovenského, tak iba obnažovali svoju hlbokú neznalosť nielen svetovej, ale aj slovenskej a českej odbornej literatúry k tejto téme. Veď už v roku 1974 Rudolf Krajčovič (1927 -) vydal základnú štúdiu Slovenčina a slovanské jazyky.

Praslovanská genéza slovenčiny, v ktorej dokázal, že slovenský jazyk je priamym derivátom z praslovanského makrodialektu. Túto praslovanskú genézu slovenčiny opodstatnenou datoval do obdobia medzi 5. a 8. storočím a geograficky situoval na areál karpatko-podunajského priestoru. Jej organickým pokračovaním bol vývoj v 9. a 10. storočí, keď už ju možno charakterizovať ako osobitnú izoglosnú oblasť. V ďalšej základnej štúdií Krajčovič dôkladne dokumentoval svoju migračno-integračnú teóriu o pôvode slovenčiny ako samostatného slovanského jazyka s vlastnou praslovanskou genézou. O integračnom období praslovanského základu slovenčiny, ktoré kladie do 8. - 9. storočia, Krajčovič píše: „V tom čase hospodársko-spoločenský život našich predkov sprevádzali už silné integračné procesy. Napr. už v 7. stor. je známe hnutie podunajských Slovanov proti nadvláde Avarov (v rámci tzv. Samovej ríše). V 8. stor. sa tieto integračné tendencie zosilňujú a v prvej polovici 9. stor. na území Moravy a Slovenska sú už prameňmi doložené centrálné organizované útvary - moravské a nitrianske kniežatstvá. Spojenie týchto kniežatstiev v 9. stor. vyústilo do prvého západoslovanského štátu, známeho pod názvom Veľká Morava.“ Následne aj poľský slavista L. Moszyński celkom jasne upozorňoval: „Nie wolno więc mieszać terminów prasłowiański i starsłowiański. Język prasłowiański, jako punkt wyjścia wszystkich języków słowiańskich, był jeden. Nie było natomiast jednego języka starsłowiańskiego, a to dlatego, że w czasie, kiedy powstawały

prievsze teksty slowiańskie, jedność językowa prasłowiańska już nie istniała. Wszystkie teksty starsłowiańskie mają już swoje lokalne pietno, są starszą fazą rozwoju poszczególnych języków słowiańskich.“ Jeden z najkompetentnejších medzinárodných uznávaných znalcov dejín Slovanov prof. Michal Lacko (1920 - 1982) takto komentoval Dejiny staroslovenskej literatúry, ktoré v školskom roku 1971 - 1972 na Slovensko-talianskom gymnázium v Ríme prednášal prof. Augustín Nádaský: „Táto rímska škola je asi jediná, kde študenti mali možnosť poznať tie slávne začiatky slovenskej literatúry a našej kultúry vôbec.“ Preto som už pred štvrtstoročím ako vedúci

katedry českého a slovenského jazyka na Filozofickej fakulte Univerzity v Padove po preskúmaní medzinárodnej vedeckej literatúry na túto tému vyslovil svoj náhľad, že „... pôvodná hláholská cyrilometodovská literatúra musela byť podstatne jazykom praslovanským. V nej sa odrážala posledná vývojová fáza diferenciácie praslovanského jazyka tatransko-dunajského etnika, ktorá - iste aj pod vplyvom tejto mohutnej akulturačnej vlny - už v nasledujúcich desaťročiach vystupuje ako osobitný, vlastným vývinom sa uberajúci slovanský jazyk: stará slovenčina.“

II.

Pozastavme sa teraz nad druhou otázkou, ktorú sme si položili. Ako sa zachovali Slováci k dielu sv. Metoda?

Vieme, že barbarská reakcia zo strany biskupa Wichinga zapríčinila síce veľmi citelné škody mladej slovenskej cirkvi, ale nemožno ju pripisovať ako iniciatívu ani Slovákom, ani Svätoplukovi. Keď Metod so Svätoplukom kládli osud slovenskej cirkvi aj štátnosti do rúk nástupcov sv. Petra, Svätá stolica bola všeobecne uznávaným najvyšším prestolom duchovnej moci, ktorá síce priznávala paralelnú zvrchovanosť cisárstvu ako moci svetskej, ale bola si plne vedomá, že svojou povahou stojí nad každou inou mocou na svete. Jedným z najdôslednejších teoretikov a najenergiejších uskutočňovateľov tohto kresťanského univerzalizmu na čele s pápežom ako najvyšším predstaviteľom Božej moci bol práve sv. Mikuláš I. Veľký, ktorého nazývali „druhým Eliášom“ a ktorý sa i sám definoval ako summus princeps super omnem terram (najvyšší vládca nad celým svetom). Opretá o takúto bázu sa zdala bezpečná budúcnosť slovenskej cirkvi aj Svätoplukovej ríše. Bohužiaľ, práve po smrti sv. Metoda aj na pápežstvo prišla jedna z najväznejších kríz, aké táto božská inštitúcia vo svojich dejinách kedy prekonala. Už Ján VIII. skončil tragicky svoj život, najprv otrávený a potom dobyť vlastnými príbuznými. Po Štefanovi V. nasleduje celá reťaz takých hrôzostrašných dejov okolo Stolca sv. Petra, že historici právom označujú koniec 9. a 10. storočia ako saeculum obscurum - temné storočie v dejinách pápežstva. Stačí si uvedomiť, že od smrti sv. Mikuláša I. Veľkého za nasledujúcich sto rokov sa vystriedalo asi tridsať pápežov, z nich dvaja protipápeži, a v niektorých prípadoch s pochybnou voľbou. Pá-

peži v tom čase nielenže stratili vplyv na európsku politiku, ale do veľkej miery aj na samu Cirkev. Toto treba mať pred očami, ak chceme objektívne posúdiť postupný rozpad Metodovho cirkevno-organizačného diela a úpadok Svätoplukovej ríše po smrti jedného i druhého. Možno v tom vidieť určitú tragédiu dejín, že sa Slováci pri takom sľubnom vstupe na javisko európskych dejín opreli o Skalu, ktorá už o niekoľko rokov neskôr neschopnosťou a nehodnosťou svojich momentálnych predstaviteľov sa ukázala aspoň v politickom zmysle skôr pieskovou dunou. A zdá sa, akoby tá trpká skúsenosť bola zane-

chala akési fatálne zaťaženie v kolektívnej psyché Slovákov: v osudových momentoch svojich dejín aj neskôr si volili väčšinou falošného politického partnera.

Tieto objektívne skutočnosti nám pomôžu azda aspoň sčiasťky pochopiť, no nemôžu nijako ospravedliviť spôsob, akým sa prví Slováci v pomerne krátkom čase dali pozbaviť tak svojej štátnej samostatnosti, ako aj duchovného dedičstva sv. Metoda. Nepoznáme síce takmer nijaké podrobnosti o páde Moravskej ríše Slovákov a rozpade jej cirkvi, ale už i to samo je zlým svedectvom pre národ, ktorého vedúce vrstvy boli náležite vyskolené úspešne narábať mečom i perom. Aj iné národy, kultúrne i mocensky vtedy oveľa slabšie od Slovákov, sa našli v podobných situáciách. A predsa si vedeli zachovať aspoň tie najvzácnejšie symboly svojej národnej identity, akými vždy boli napríklad hroby hrdinov, vladárov, arcibiskupov. Naši Slováci z prvého slávneho obdobia svojich dejín si nezachovali absolútne nijaký materiálny symbol. Nemáme hrob Svätopluka, ani Rastica, ani Slavomíra, ale ani svätého Metoda alebo Gorazda. Ba ešte i v drobnom ľude pretrvávajúce, azda na starých tradíciách kotviace povesti museli nám písomne zachytiť iní. Najstarší z nás si ešte pamätajú na olomúckeho arcibiskupa Antona Cyrila Stojana (1851 - 1923), ktorý vysledil takéto povesti o prenesení Metodovho tela do Púchova počas maďarského vpádu a o jeho pochovaní tam kdesi pod starým dubom. Ani tu nechcem zatvárať oči pred „poľahčujúcimi okolnosťami“. Dobré vieme - ako to dnes už aj moravský historik Lubomír E. Havlík otvorene priznáva -, že „počínaje vlastní Moravou nutno konstatovat, že staré kulturní, politické a ideologické tradice spjaté se jmény Rostislava, Svätopluka, Konštantína, Metoděje, Gorazda, byly většinou v průběhu věků potlačeny importovanými tradicemi jednak z Čech (napr. vláckavskou), jednak z Panónie (štepánskou na Slovensku). Bol tam teda cudzí nápor, boli tendencie vykoreniť duchovné základy slovenského národa a nahradiť ich rozličnými mýtmi, či už o translatio regni (dnes by sme povedali o „štátoprávnej kontinuite“) z českej strany, či o bielom koňovi so zlatými opratami a o „apoštolskom kráľovi“ z maďarskej strany.

Ale v sebavedomých národoch podobný nátlak pravidelne vyvoláva aj patričnú reakciu: mnohí nátlaku podľahnú, dajú sa pomiasť mýtom, ale keď už nie väčšia, tak aspoň tá

lepšia časť národa, ak nemôže iné, aspoň dvihnú svoj protestný hlas a zaknihuje ho do dejín. Toto našim dávny predkom chýbalo. Ak sa náležitým výskumom prameňov nedokáže, že Vatovo sprisahanie z roku 1046, o ktorom písal Fraňo V. Sasiňek, bolo odvážnou reakciou našich dávnych predkov proti rozpínaniu sa starých Maďarov smerom do našej Hornej zeme, tak sotva nájdeme iný fakt odporu. Zdá sa, že tí naši predkovia sa so všetkým jednoducho zmierili a takmer zabudli na svoju veľkú minulosť z krátko predtým uplynulých storočí. Táto urputná obrana vlastných spoločenských hodnôt chýba, žiaľ, často aj nám. Chcete výrečný príklad z našej súčasnosti? Abeceda nielen v 9. storočí, ale i dávno predtým a mnoho storočí potom sa považovala za jeden zo symbolov osobitnej kultúry, a teda i národnej identity. Spomenuli sme tradíciu glogolizmu v časti Chorvátov. Starým Slovákom doniesli tento dar Konštantín a Metod s odkazom cisára Michala III., „aby ste sa aj vy pripočítali k národom veľkým, ktoré Boha slávia svojím rodným jazykom“ (ŽK XIV). Nezachoval sa nám nijaký náznak toho, že by tí starí Slováci boli protestovali, keď im tento vzácny dar o pár desaťročí neskôr brali a nahrádzali iným. Vieme, že iné národy, keď im hoci aj vlastný panovník chcel nanútiť iný spôsob písania než ten, ktorý im bol vlastný, aj keď išlo azda len o racionálnu reformu, prejavili odpor, búrili sa, odmietali akýkoľvek zásah do svojej abecedy. Nemáme ani najmenšiu dokumentáciu o tom, že by sa naši najdávnejší predkovia boli držali abecedy, ktorú im doniesli Konštantín a Metod, a dajakým spôsobom odporovali proti uvedeniu latinskej abecedy a s tým súvisiacej západnej kultúry. Boli to asi vojenské a politické úspechy kráľa Svätopluka a jeho príklon k bavorskému latinskému kléru, ktorý akiste s jeho súhlasom prenasledoval a z vlasti vyhnal Konštantína a Metodom vyučených slovenských kňazov, ktoré uspokojili našich dávnych predkov. To bezpochyby podstatne prispelo k tomu, že sa medzi vtedajšími Slovákmí čoskoro na to všetko zabudlo. Už vtedy naši dávni predkovia mali tú dodnes zachovanú vlastnosť, že pred vládnu mocou pokorne sklonili hlavy. Ale v tomto prípade mohli by sme vidieť aj určitý zásah Božej prozreteľnosti. Veď boli to práve tí zo slovenskej Moravy vyhnaní kňazi, čo sa uchýlili k iným slovanským národom, ktorí tam zachovali pamäť a rozšírili úctu k svätým byzantským učiteľom. Takto to bolo u Bulharov, Slovincov a Chorvátov, ale aj v Macedónsku, v českých kniežatstvách aj vo Vislavsku. Tam aj staroslovanská liturgia pomáhala zachovať si úctu k sv. Cyrilovi a Metodovi. Najbližšie k nám sa táto úcta zachovala v českom kniežatstve. A tak prešli celé storočia a v slovenskom národe o sv. Metodovi a jeho diele ani len živá pamäť nezostala. Hlavnou príčinou toho bola bezpochyby strata vlastnej slovenskej štátnosti. Lebo najmä v stredoveku každý štát sa živo zaujímal a snažil, aby mal svojich svätých ochrancov. Preto jeho predstavitelia predstavovali Cirkev a podporovali vyhlásenie za svätých najmä tých, ktorí mali blízky vzťah k jestvujúcemu štátu. Iba od 15. storočia, ako sme spomenuli, začína u Slovákov znova pomaly ožívať historická pamäť a s postupným rozvojom národnej kultúry od 19. storočia aj živšia verejná úcta k Cyrilovi a Metodovi.

(Pokračovanie v budúcom čísle)